

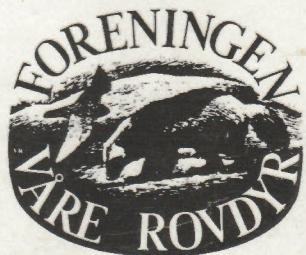
VÅRE ROVDYR

årgang 6

4.92

issn 0801-4728

VÅRE ROVDYR

Postboks 17 - 2420 Trysil

Tidsskriftet VÅRE ROVDYR er medlemsorgan for foreningen
VÅRE ROVDYR, og utkommer fire ganger i året.

Ansvarlig utgiver:
Foreningens styre

Redaktør: Hilde Aaseth

Medlemskontingent 1993 .....min. kr 100,-
Juniormedlem (under 18 år) .....min. kr 50,-
Abonnement 1993 .....min. kr 100,-
Postgiro 0806 4429494   Bankgiro 1800.20.97644

INNHold

Leder	137
Det svensk-norske bjørneprosjektet . . .	139
Å tenke som et fjell	154
Bløffen om bjørnen	156
Ulvejakt i Alaska	161
På ulvesporet	162
Klipp om gaupe og bjørn	166
"Tingvollulven"	169
Blodspor i snø	173
Fra historien	174
"Selbubjørnen	180
Styret	184

FORENINGEN VÅRE ROVDYR

arbeider for å spre fakta om rovpattedyr og rovfugler, og for at disse artene skal leve i livskraftige bestander og forvaltes etter norsk lov og internasjonale avtaler.

Forsidetegning: Viggo Ree
Baksidedfoto: Paul Granberg

Trykk: Gausdal Trykkeri

1992 - et hektiskt år

1992 ebber nå snart ut - et år med like mye å engasjere seg i som tidligere år, om ikke mer. Og like mye blir det nok antakelig også i mange år fremover. Vern av truede dyrearter tar tid - ikke bare for naturvernorganisasjoner som FVR, men også for forvaltningsmyndighetene av disse artene. Men det har skjedd positive ting fra disse myndigheter dette året. Både Miljøvern-departementet og Direktoratet for Naturforvaltning har kommet med innrømmelser som viser et bedre engasjement enn tidligere - noe som det bør bli resultater av på sikt. Flere arter trenger dette forvaltningsengasjementet fort - spesielt ulven.

Bjørn voldtok kviger - sto det å lese i diverse riksaviser i november. Ved første øyekast trodde jeg dette var ment som en god spøk, men det var det slettes ikke! Det var Ivar Mysterud fra Universitetet i Oslo som kom med denne kraftsalven vedrørende kvigedøden i Selbu i sommer. At Norges Bondelag betaler Mysterud 25000 kr. for å lage en slik utredning må forbli deres sak, men å prøve å få andre til å tro at kvigene ble voldtatt av bjørn er å strekke forhåpningene for langt. Hva som faglig sett måtte ligge til grunn for slike uttalelser skal bli interessant å se! I et så omfattende skadetilfelle av husdyr på utmark, er det høyst usannsynlig å ikke finne entydige tegn på at bjørn er skadevolder. Det ble også slått fast av tre andre biologer, som er blant de fremste i landet på bjørn og bjørneskader, at denne kvigedøden ikke skyldes bjørn!

For å nevne litt om ulven, har 1992 vært trafikkulykkesåret for ulvene, hvor hele fire dyr har omkommet i trafikken. To med bil og to med tog, fordelt med to i hvert land (Norge og Sverige) Men det har også i år vært en yngling i flokken i Medelpad-Jämtland. Finnskogsulvene ser også ut til å ha det bra, og yngling

kan heller ikke utelukkes for disse. Det går også rykter om to eller flere ulver i Leksandområdet i Dalarna. Selvom antallet dyr totalt sett i Skandinavia er meget beskjedent, så er det spennende tider for ulven. Og med litt tilførsel av russer- eller finneblod i årene kan det se lysere ut for arten - ihvertfall på litt sikt. Slike langvandring av ulv fra for eks. Finland og ned til de nåværende områder for arten i Skandinavia bør være sansynlig - noe som allerede kan ha skjedd.

De fleste husker vel ulven "Ylva" - den ensomme ulven som Statens naturvårdsverk nå jakter på fordi den var så lite sky. Selv til tider med 80 manns styrke har det ikke lyktes å få skutt henne!! Hvorfor i allverden skal dyret nå straffes fordi det oppfører seg slik ulver gjør?

Styret inkl. meg selv vil få takke for de kjempefine bidrag vi har fått til **ulvefondet** som vi annonserte i forrige nummer, midler som blir meget nyttig å ha i tiden fremover.

Og vi vil få takke alle våre medlemmer for støtten og engasjementet hos oss i året som har gått, og samtidig ønske alle, **en riktig god jul og et godt nytt rovdyrår!**

Morten Bilet

ps!

Vår eminente redaktør har som vanlig tegnet en liten juletegning i år også. Vi regner med den faller i smak!

Ulveillustrasjonen på forsiden ble laget av Viggo Ree i 1988. Den er en del av logoen til Åsnes Viltneid, som velvilligst har gitt sin tillatelse til reproduksjon på årets siste nummer av "Våre Rovdyr".

DET SVENSK-NORSKE BJØRNEPROSJEKTET

Norsk institutt for naturforskning (NINA) har kommet med en rapport om det svensk-norske bjørneprosjektet 1984-91. Rapporten er forfattet av Petter Wabakken, Anders Bjärvall, Robert Franzén, Erling Maartmann, Finn Sandegren og Arne Söderberg.

Prosjektet startet i 1984 i Sverige, men ble fra høsten 1986 formalisert som et svensk-norsk prosjekt. Bakgrunnen var at begge land hadde behov for forvaltningsrelevante opplysninger omkring skandinaviske bjørners arealbruk, reproduksjon, dødelighet og bestandstetthet. Det var mye som pekte i retning av at norske bjørneforekomster hadde nær tilknytning til de svenske, og spesielt fra norsk side var det derfor ønskelig med et nært samarbeid over grensen. Lignende studier av bjørn ved hjelp av radiotelemetri var tidligere stort sett bare utført i Nord-Amerika. Men resultatene derfra kunne ikke uten videre overføres til skandinaviske forhold. Dette tilsa at man fra starten måtte gå forsiktig fram ved utprøving av både fangst- og merketeknikk.

STUDIEOMRÅDER

Studiene er fordelt på to områder. Det ene ligger i det nordlige Sverige, i Norrbotten län i områdene omkring Sarek nasjonalpark. Området her er dominert av høytliggende barskog, fjellbjørkeskog og store områder med snaufjell hvor enkelte daler skjærer seg inn. Det andre området ligger innenfor Hedmark fylke på norsk side og Kopparberg og Gävleborgs län i Sverige. De fleste bjørnene i dette området er merket i kommunene Älvdalen, Orsa og Ljusdal i Sverige, men det er også merket enkelte dyr i de østre deler av Hedmark. I dette sørlige området ligger det alt vesentlige av arealet under skoggrensen, og produktiv barskog dominerer. Mot norskegrensen og i de nordvestlige deler av området er det likevel en del snaufjell, samtidig som det på norsk side er noe mer kupert.

FANGT- OG MERKETEKNIKK

De fleste bjørnene er fanget ved at man fra bakken har lokalisert dem på sporsnø, etter at de har gått fra hiet om våren. Deretter har veterinær gått opp i helikopter og bedøvet dyrene med et bedøvelsesgevær. I enkelte tilfelle har også dyr blitt lokalisert og bedøvet ved at de har gått sammen med andre, merkede dyr (unger og dyr i brunstaktivitet). Rent unntaksvis har også unge dyr blitt bedøvet ved at man har sneket seg inn på dem på bakken.

Bjørnene har båret radiosenderen i et halsbånd med en svakhetszone som gjør at dyret mister det etter en tid. Dette i tilfelle man mister kontakten før man

får anledning til å ta det av eller skifte det ut til rett tid. Dette har spesiell betydning for dyr i vekst. Senderne har individuell frekvens, slik at de enkelte dyr kan identifiseres, og gir ellers informasjon om dyrene er i aktivitet eller ligger i ro.

Foruten radiomerkingen har dyrene fått tatovert et nummer på innsiden av leppen, og det er tatt en del prøver for aldersbestemmelse og genetiske analyser. Fram til 1989 ble tilfeldige dyr merket, men senere er binner, og unger av tidligere merkede binner, blitt prioritert.

FELTARBEIDET

Som standard prosedyre er alle bjørner blitt radiopeilet minst en gang i uken, fortrinnsvis på samme ukedag, eller i det minste innenfor en 48-timers periode. Hyppigere peileintervaller er brukt i en del perioder eller enkelttilfeller, for å få svar på spesielle spørsmål. Blant annet har man i perioder lagt vekt på å få sett dyrene etpar ganger i uken, uten å forstyrre dem. Dette for å finne ut om dyr går i følge i brunsttida. Selve parringsakten er blitt iaktatt i ni tilfeller. Ved hver peiling er en rekke standardobservasjoner blitt nedtegnet, og senere lagt inn på data for videre bearbeidelse. Tilsammen er bjørnene blitt peilet 22.948 ganger.

ANTALL MERKEDE DYR

Tilsammen har 91 forskjellige bjørner båret radiosender over kortere eller lengre tid. Disse dyrene er tilsammen blitt bedøvet 176 ganger. Flere av dyrene har av forskjellige grunner mistet senderen etter en tid, men en del av disse er blitt fanget på ny og merket. Maksimalt har 43 bjørner båret sender i de to områdene på en og samme sesong. Av det totale antall er det 56 hannbjørner og 35 binner. Alderen på de enkelte dyr har variert fra ettåringer til ca. 18 år gamle dyr.

AREALBRUK OG VANDRINGER

Både hannbjørner og binner viser stor grad av overlappende leveområder. Hannbjørnene bruker langt større arealer enn binnene, og vanligvis overlapper områdene deres flere binneres områder. I det sørlige studieområdet viser det seg at hannbjørner som lever i randsonen utenfor binnenes kjerneområde, bruker langt større leveområder enn hanner sentralt i forekomsten. (Binnenes kjerneområder, se *Våre Rovdyr* nr 3 1992). I randsonen er det påvist rekordstore leveområder, helt opp i vel 27.000 km², og årsleveområdene er beregnet til ca. fem ganger større enn hos hannbjørner som lever inne i binnenes kjerneområde. For både binner og hanner innenfor binnenes

kjerneområde er det en liten forskjell i retning av at bjørnene i nord bruker større områder enn de i sør.

Ser man bort fra hannbjørner i randsonen, er bjørnenes arealbruk ikke vesentlig forskjellig fra de arealer som nord-amerikanske brunbjørner bruker. Binner av ulik reproduktiv status i Skandinavia bruker arealer fra 252 til 750 km², mens tilsvarende tall fra Nord-Amerika er 51 til 726 km². Binner med årsunger bruker mindre arealer enn binner med eldre unger/uten unger. Hanner som lever innenfor kjerneområdet for binner i det sørlige studieområdet, bruker gjennomsnittlig 2662 km² som flerårsareal.

I Nord-Amerika er det påvist enkelte døgnforflytninger for voksen hannbjørn på opptil 43,2 km i luftlinje. For bjørner som er merket i randsonen i Trysil, er det tilsvarende påvist døgnvandring på ca. 40 km. Raske forflytninger over flere døgn varighet er ikke kjent fra før, men viser at en bjørn med utgangspunkt i Trysil like gjerne kan befinne seg i Sogn som ved Bottenviken ni dager seinere !

KJØNNSMODNING OG BRUNST

Det foreløpige materialet tyder på at binner kan være kjønnsmodne og parre seg som tre-åringer. Men det ser ut til at så unge binner har vansker med å få sine unger til å overleve. Tidligst fem år gamle binner har født kull som har overlevd, og det finnes eksempler på at binner fortsatt ikke har fått fram noe kull som seks-åringer. Ved feltobservasjoner er det vanskelig å fastslå alder for kjønnsmodning for hannbjørner. Det er imidlertid indikasjoner på at også hannbjørner kan være kjønnsmodne som tre-åringer.

Brunstaktiviteten ser ut til å være konsentrert til mai og juni måned, mens utenlandsk litteratur angir noe rommeligere parringstidsrom. Alle de ni tilfeller av parring som ble direkte observert, var innenfor tidsrammen 3. mai til 9. juni. Bjørner som gikk sammen i par, ble oftest observert i siste halvdel av mai og begynnelsen av juni. Det kan være ting som peker i retning av at den største brunstaktiviteten inntreffer noen dager senere i nordområdet enn i sør.

REPRODUKSJON OG DØDELIGHET

I alt har prosjektet observert 33 ungekull av varierende alder - av dem 20 i sørområdet. Kullstørrelsen ved første sikre observasjon om våren var som følger:

Tabell 10 Kullstørrelse hos binner med unger ved første sikre observasjon om våren i sør og nord 1984–1991. – *Average spring litter sizes for cubs of the year, yearlings and two-year olds in the southern and northern study areas.*

Studie område	Kullets alder	Kullstørrelse		Antall Kull
		Gj.snitt	Min - Max	
Sør	Årsunger ¹⁾	2.6	2 - 3	10
"	Fjorårs- ²⁾	2.1	1 - 3	9
"	Toårs- ³⁾	2.0	2	1
Nord	Årsunger	2.4	1 - 4	8
"	Fjorårs-	1.7	1 - 2	3
"	Toårs-	2.5	2 - 3	2

¹⁾ < ½ år

²⁾ < 1½ år

³⁾ < 2½ år

Ungedødeligheten er stor. Av fire binner i det sørlige området som fødte sitt første kull som fire- og fem-åringer, mistet samtlige unger tidlig samme vår. Minst en av tre unger til en førstegangsfødende fem års binne døde også første sesongen. Av minimum 17 årsunger fordelt på sju kull i 1991, overlevde maksimalt 9 den første sommeren. En unge som ble funnet død i hionrådet var død av underernæring/sult.

En binne i nordområdet som hadde kull på fire unger våren 1990, mistet en av ungene like etter at den forlot vinterhiet. En annen binne forlot de to ungene sine i live ved vinterhiet, og kom aldri tilbake, tilsynelatende uforstyrret av mennesker.

Unge hannbjørmer er funnet drept av andre bjørmer i to tilfeller. Sykdom er også påvist som dødsårsak. Men den vanligste dødsårsak blant de voksne radiomerkede dyrene er den svenske lisensjakten og nødvergefelling. Fram til og med 1991 er 12 av de radiomerkede dyrene skutt.

Materialet for reproduksjon, dødelighet og spredning av bestanden er foreløpig beskjedent, da man fra starten av måtte gå meget forsiktig fram for å vinne erfaring med slike studier.

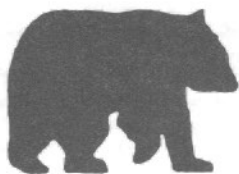
BESTANDSTETTHET

I *Våre Rovdyr* nr 3 1992 tok vi inn en artikkel som viser beregningene av den svenske bjørnebestanden. Derfor nevner vi ganske kort at den er beregnet til totalt 685 til 770 dyr.

I Norge er det for perioden 1978 til 1982 konkludert med 13 ynglende bjørnebestander, og to ulike minimumstall på hhv. 157 og 230 dyr på landsbasis (Kolstad et al. 1984). Siden er grunnlaget for beregningen trukket i tvil (Elgmork 1988), og en ny beregning for perioden 1983-86 konkluderer med fem ynglende bestander og to minimumstall nå på 102 og 153 bjørner i Norge (Sørensen et al. 1990). Noen ny beregning for norske bjørnebestander får vi ikke i denne rapporten. Men det antydes at de reelle bestandstall er enda lavere. Hannbjørners evne til raske forflytninger og deres rekordstore arealbruk i grensetraktene, gjør risikoen for dobbelttelling stor. Sportellinger på snø under sammenlignbare forhold våren 1988 viste at sporfrekvensen i svenske deler av kjerneområdet i sør var ca. 25 ganger høyere enn i tilgrensende områder på norsk side. Det er dessuten påfallende at prosjektet har påvist et stort antall binner med unger i svenske områder, mens entydig dokumentasjon av binne med unger som klart har sitt leveområde på norsk side av grensen, ser ut til å mangle helt.

Red.

Oppdragsmelding 146 "Det svensk-norske bjørneprosjektet 1984-1991" (45 sider) kan bestilles fra Informasjonsavdelingen, NINA, Tungasletta 2, 7005 Trondheim, tlf. 07-580500. Inkludert porto/ekspedisjon: Kr 100,-.

De radiomerkede bjørnene blir tatovert på innsiden av leppa, slik at de kan kjennes igjen dersom de mister radiosenderen.

(Foto: P. Granberg)

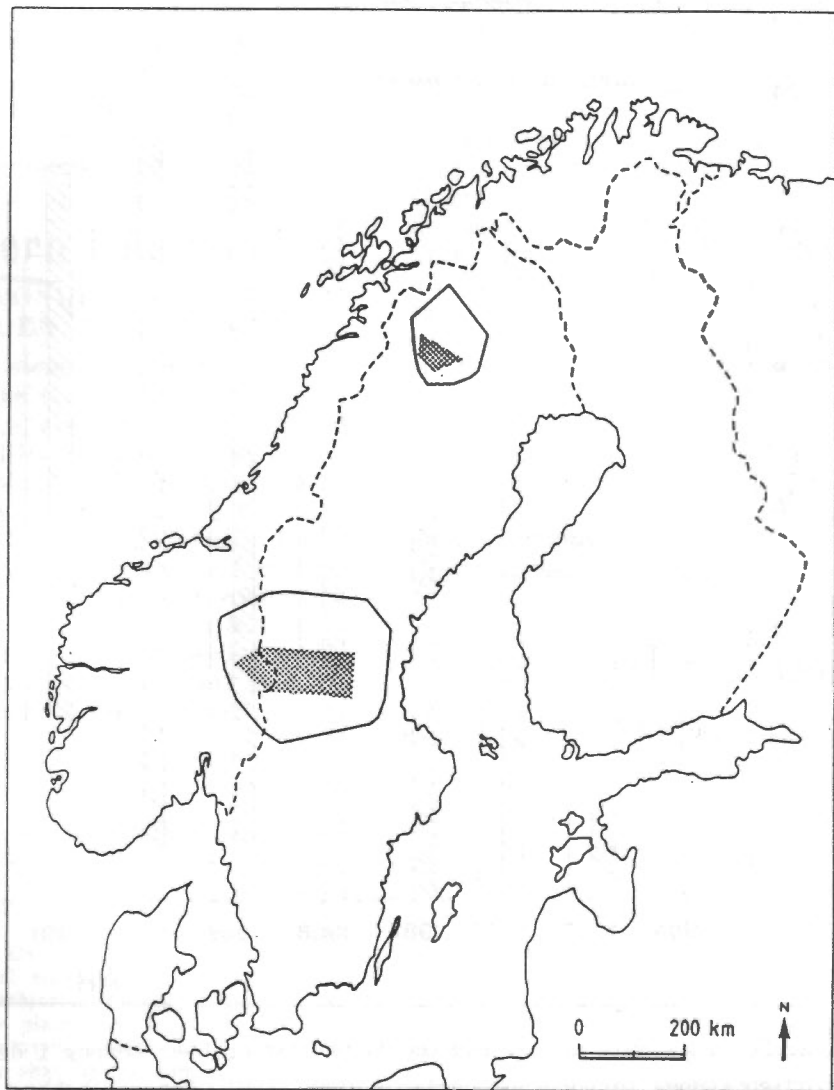

Fig. 1. Prosjektets to studieområder 1984 - 1991 (skavert) og yttergrenser for summen av radiomerkede bjørners vandringer (heltrukket linje) etter Wabakken et al.1992.

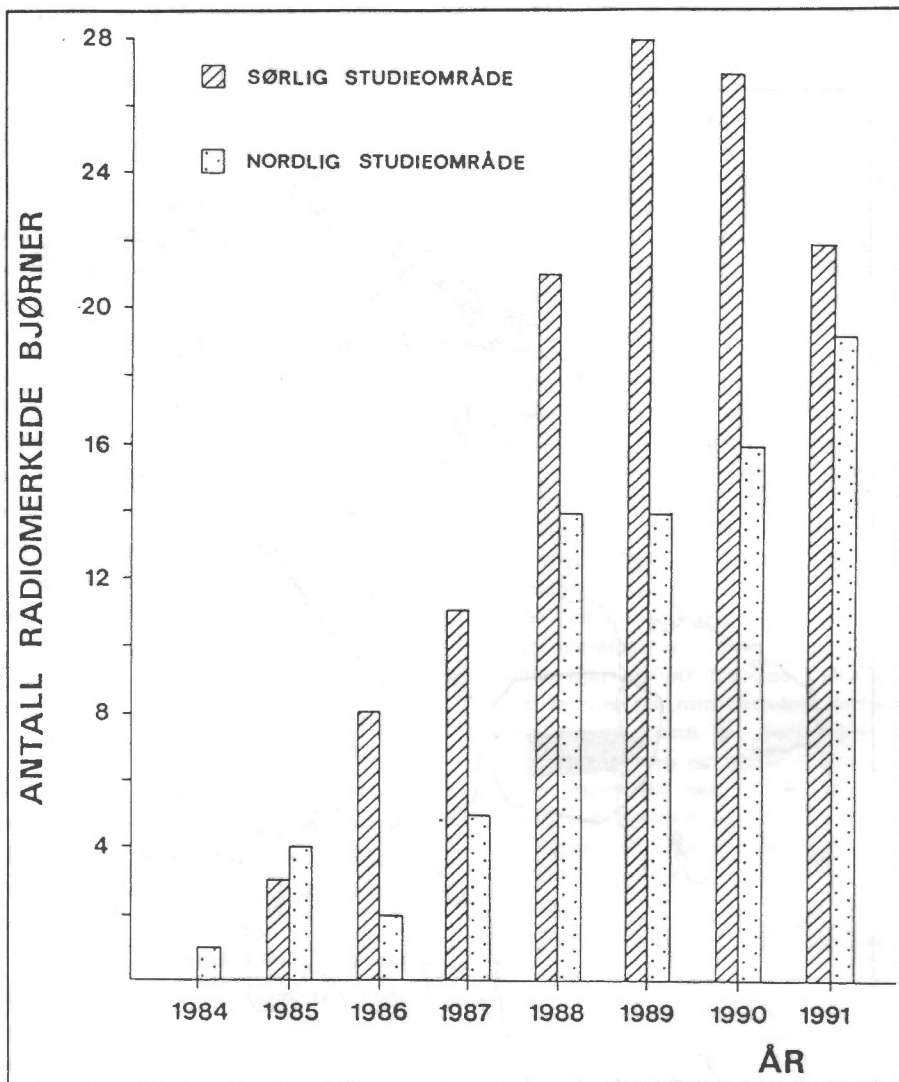

Fig. 2. Det maksimale antall radiomerkede bjørner hver sesong i de to studieområdene for prosjektperioden 1984 -1991. Etter Wabakken et al. 1992.

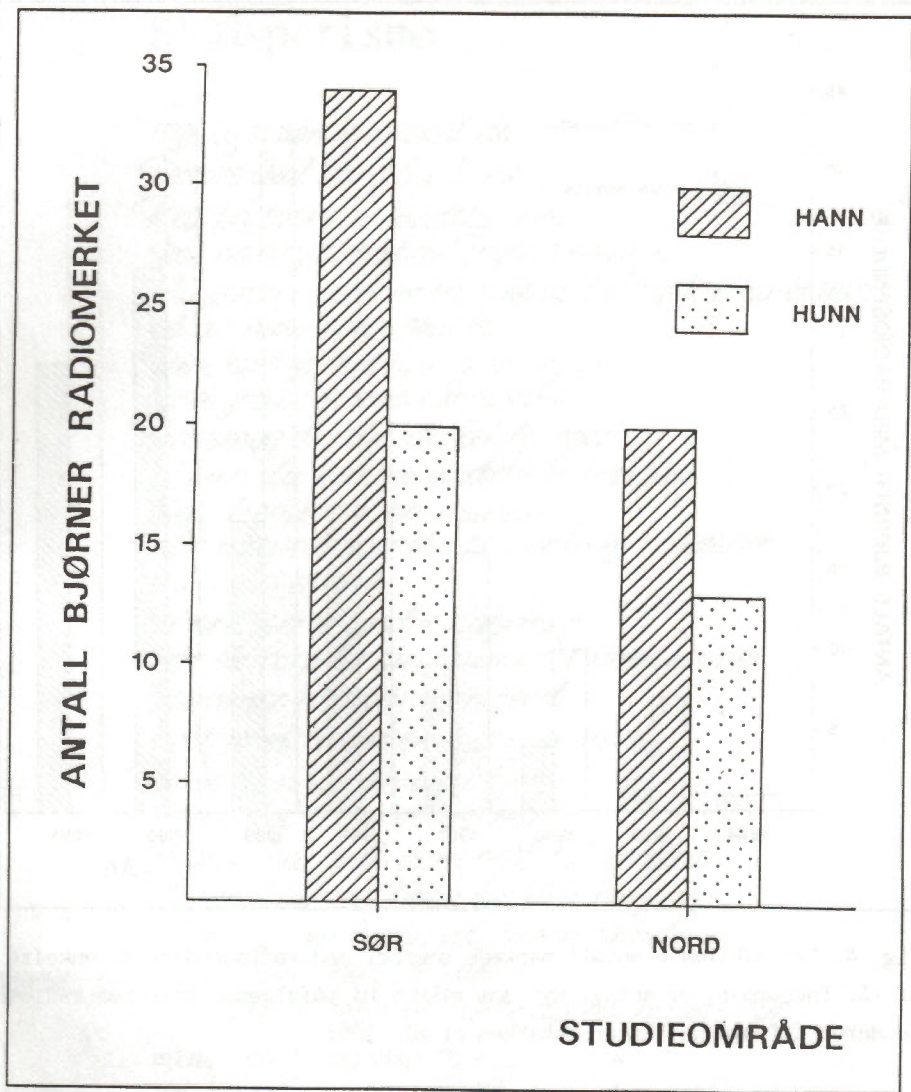

Fig. 3. Kjønnfordeling av radiomerkede bjørner totalt i sør og nord 1984 - 1991. Etter Wabakken et al.1992.

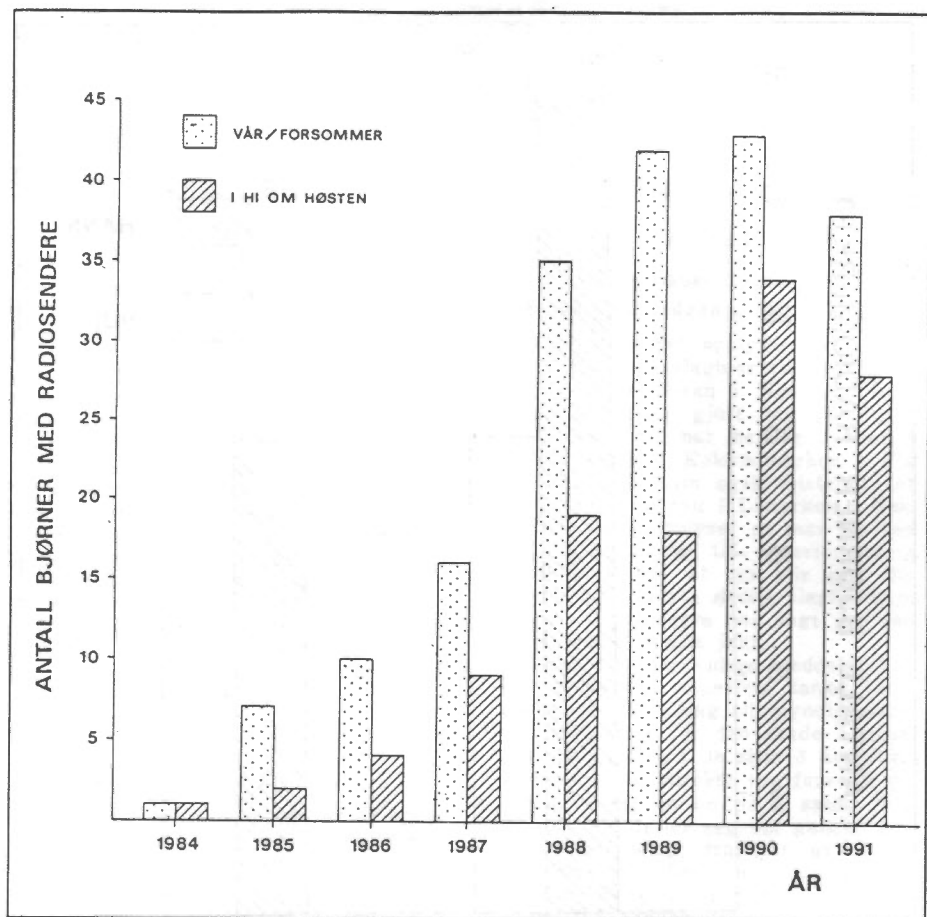

Fig. 4. Det maksimale antall merkede bjørner med radiosendere de enkelte år vår/forsommer, og antall dyr som gikk i hi påfølgende høst med radiosenderen i funksjon. Etter Wabakken et al. 1992.

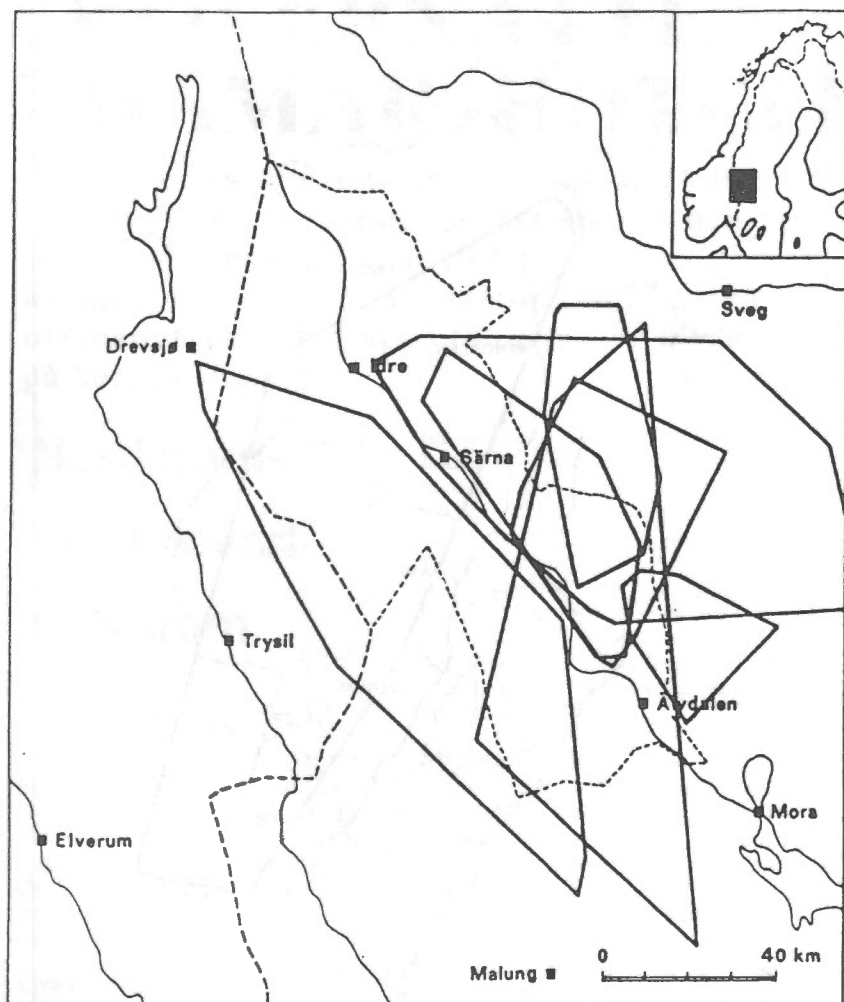

Fig. 5. Overlappende årsleveområder for sju kjønnsmodne hannbjørner i Älvdalen kommune 1988, etter Wabakken et al. 1992.

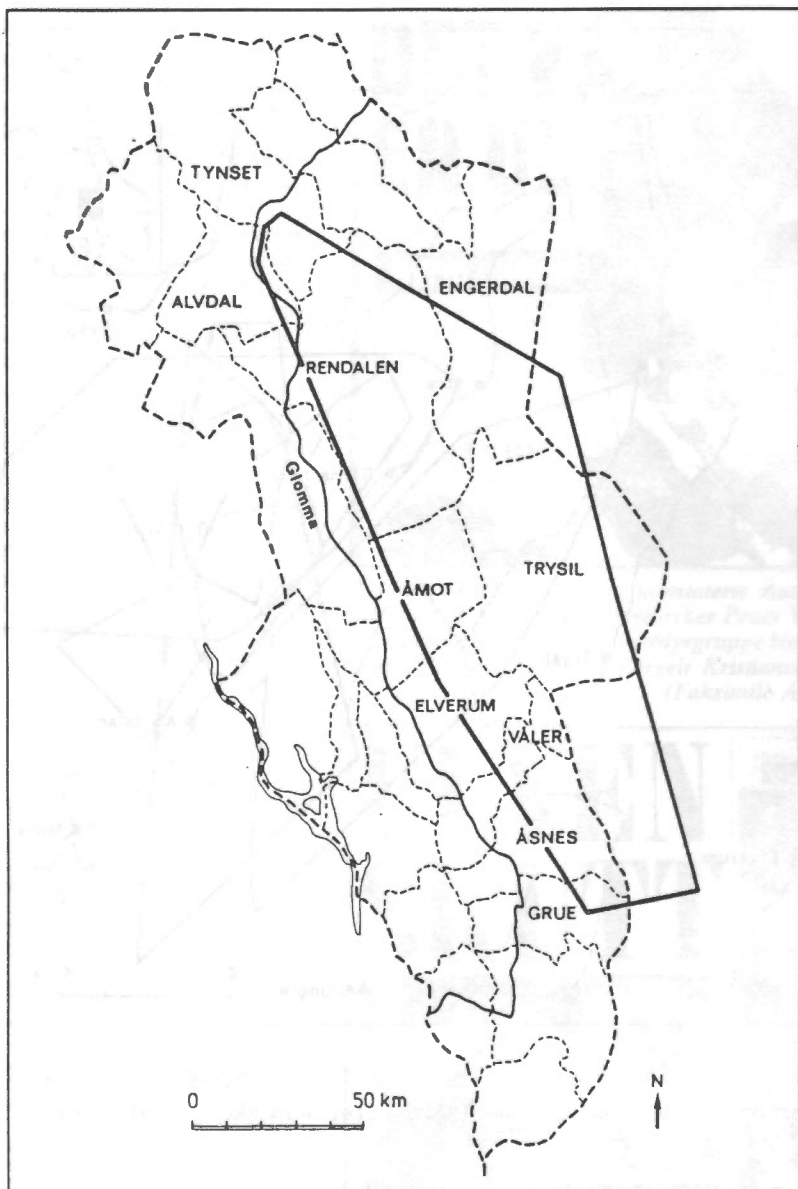

Fig. 6. Årsareal for en fire-årig hamnbjørn i Hedmark fylke og grensetraktene av Sverige. Den ble merket i Sverige i 1990, men oppholdt seg deretter mest i Norge. Etter Wabakken et al. 1992.

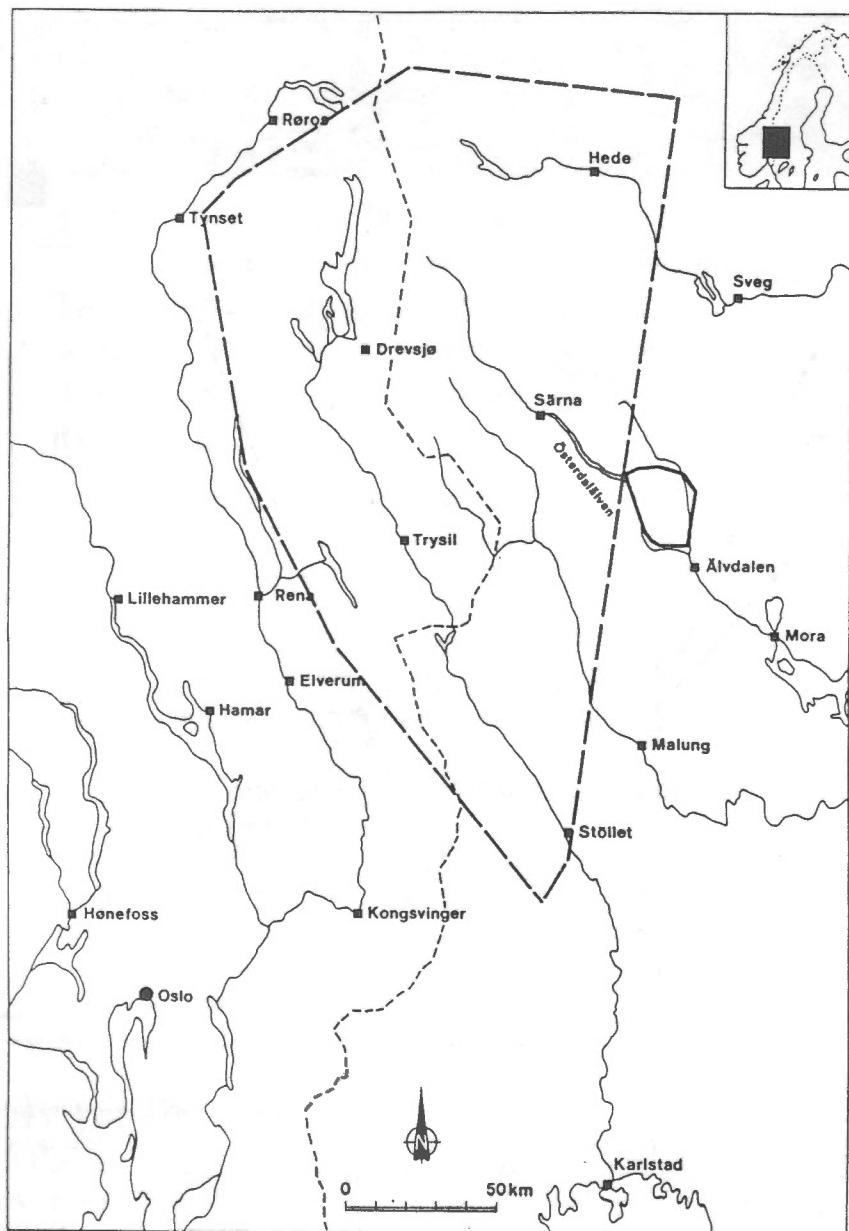

Fig.7. Største og minste årsareal for kjønnsmodne hannbjørner radiomerket henholdsvis i bestandens randsone (stiplet linje) og kjerneområde (heltrukken linje). Begge ble fulgt i 1990. Etter Wabakken et al. 1992.

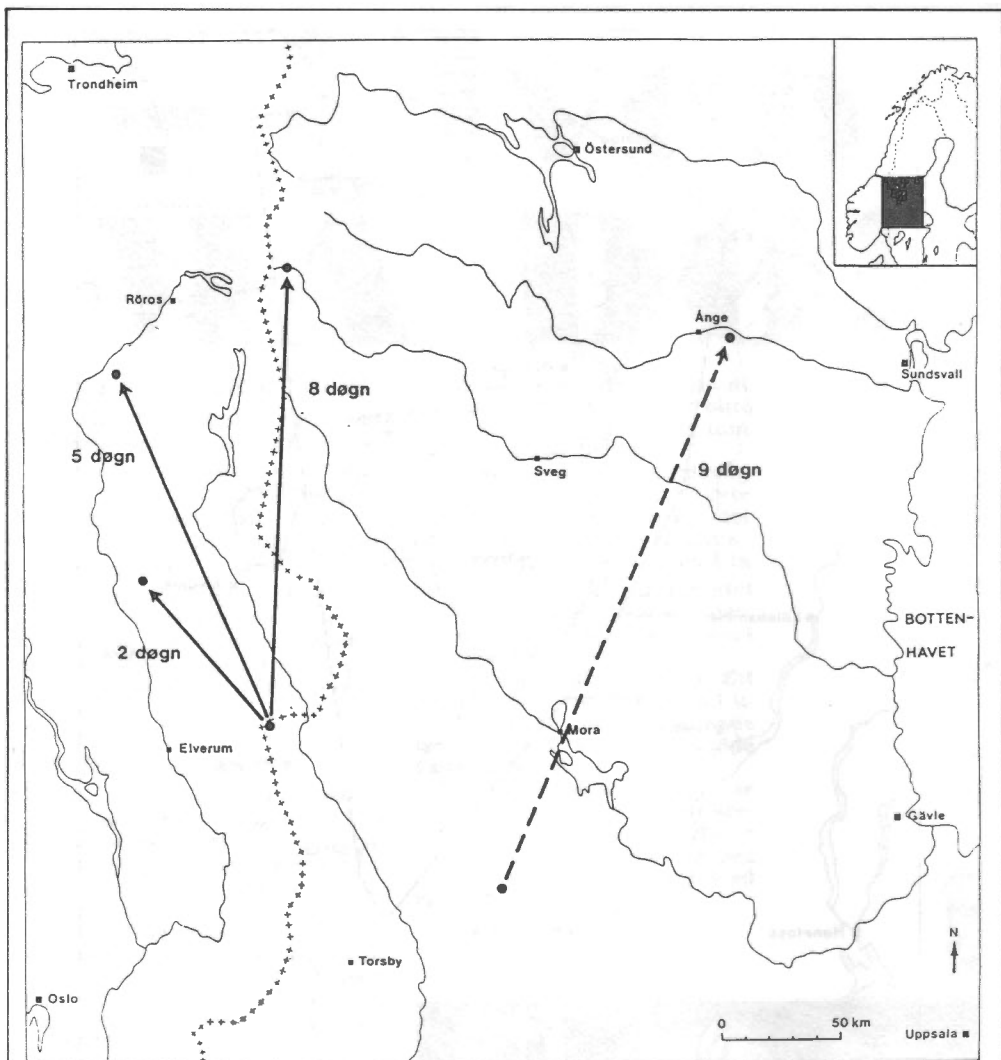

Fig. 8. Eksempler på raske langvandring hos to hانبjørner i sør. Begge ble radio-merket på norsk side av riksgrensen i Trysil. Forflytningene var ikke rettlinjert. Vandringsavstandene må derfor betraktes som minimumsforflytninger. Etter Wabakken et al. 1992.

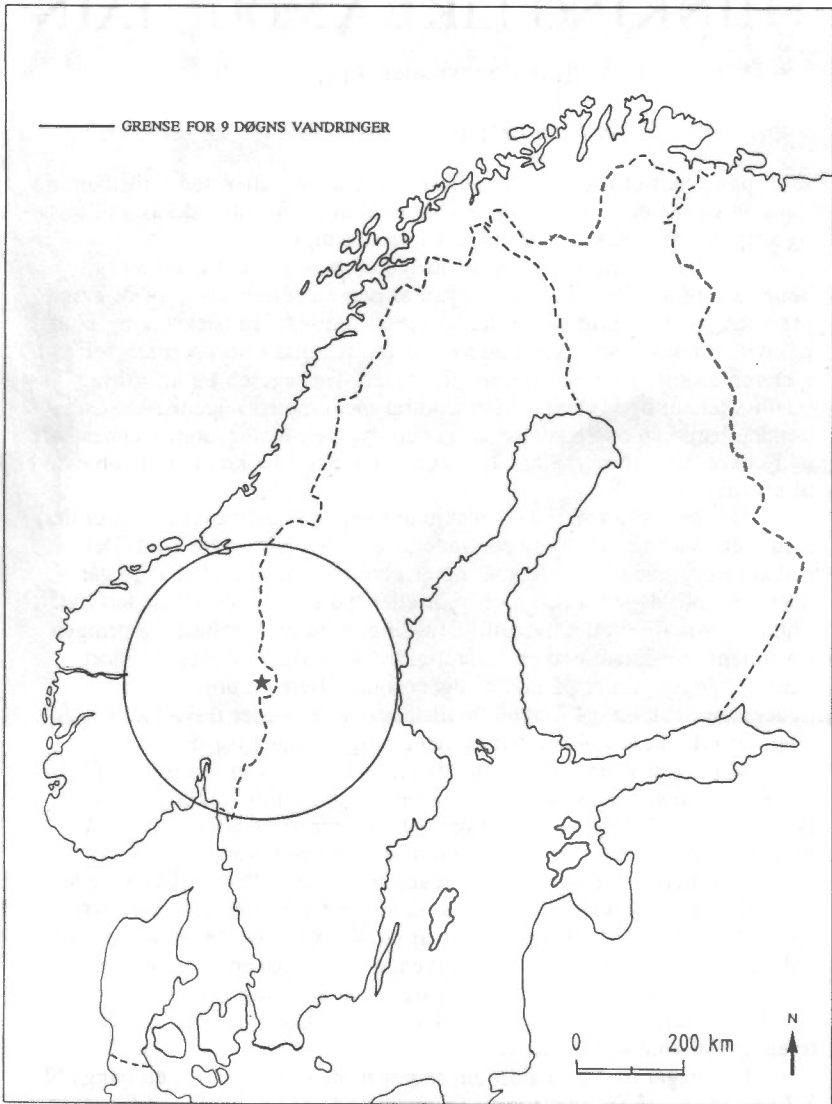

Fig. 9. Hannbjørners potensielle vandringskapasitet og aksjonsradius for hvor en hannbjørn teoretisk kan befinne seg ni døgn etter lokalisering i Trysil - jefr. fig. 8. Etter Wabakken et al. 1992.

THINKING LIKE A MOUNTAIN

"Å TENKE SOM ET FJELL"

Av Aldo Leopold - Skrevet i 1944

Et dypt og hult ul lager ekko mellom bergsidene, ruller ned fjellsiden, og toner ut i det fjerne nattemørket. Ulet er som et sårt utbrudd av vill trass og sorg, og av forakt for all verdens urettferdigheter.

Alt levende liv (og kanskje mange døde) lytter alltid anspent til denne særegne lyden. For hjortedyret er den en påminnelse om de evige gressganger. For furutreet er den et varsel om nattlige basketak og blod på hvit snø, for prærieulven en lovnad om restmat som kommer, for gjeteren en trussel om rødfarget elvebredd, for jegeren en utfordring mellom tenner og blykuler. Men akkurat mellom disse åpenbare og umiddelbare håp og engstelser ligger en dypere mening, som kjennes bare av fjellene selv. Bare fjellene har levd lenge nok til å kunne lytte objektivt til ulvenes ul.

De som ikke kan tyde den skjulte mening vet alikevel at den er der, fordi den kan føles i alle ulveområder, og vites i alle andre land. Det prikker i ryggraden på alle som hører ulver om natten, eller som går dens spor om dagen. Enda uten spor eller lyd fra ulv, er det underforstått i hundre små tilfeller: den nattlige fnysingen fra en kløvhest, klappingen fra rullende småstein ned en skråning, byksene fra en flyktende hjort, måten skyggene faller på under vegetasjonen. Bare en uopplyst nybegynner kan unngå å oppfatte tilstedeværelsen eller fraværet av ulv, eller det faktum at fjellene har en hemmelig rettighet for dem.

Min egen overbevisning om denne sannheten kan dateres tilbake til den første gangen jeg så en ulvevalp die. Vi spiste nistepakken ute på en bergnabbe. Ved foten av berget presset en strørmsterk elv seg frem. Vi observerte det vi først trodde var en hjortehind som vadet den sterke strømmen, hennes brystparti presset seg frem gjennom hvitskummende elvevann. Når hun klatret opp elveskråningen på motsatt side og reiste halen, forsto vi vår feiltakelse: det var en ulv. Et halvt dusin andre ulver, tydelig halv voksne hvalper, kom travende ut fra buskende og alle møttes i et velkomstrituale av logrende haler og leken knuffing. Det var bokstavelig talt en hel dunge med ulver som vrikket og veltet seg ved foten av fjellknausen vi satt på.

I de dager hadde vi aldri engang hørt om noen som lot en tjangs til å drepe en ulv gå fra seg. I løpet av et sekund var vi i ferd med å pumpe bly inn i ulveflokkene, men med større iver enn treffsikkerhet: dessuten er det å treffe et mål som ligger lavere enn en selv i et terreng, alltid forvirrende vanskelig. Når riflene våre var tomme for ammunisjon, lå den voksne ulvetispen nede, og en av valpene dro en fot etter seg inn mellom noen nedraste utilgjengelige klippesteiner.

Vi nådde den voksne ulven akkurat i tide til å få se en rasende grønn ild dø hen i hennes øyne. Jeg forsto da, og har visst det for alltid siden, at det var noe nytt for meg inne i de øynene - noe som bare hun og

fjellene visste. Jeg var ung enda den gangen, og full av pågangsmot; Jeg trodde at fordi færre ulver, -betydde flere hjortedyr, betydde ingen ulver,- jegerens paradys. Men etter å ha sett den grønne ilden dø, ante det meg at hverken ulv eller fjell var enige med meg i det synet.

Siden da har jeg levd og sett stat etter stat utrydde sine ulver. Jeg har sett mangt et fjells ansikt som nylig har mistet sin siste ulv, og sett liene mot sør med stadig nye rynker av tråkk etter hjortedyr. Jeg har sett hver eneste beitbare vekst og spire nedbeitet, først til anemisk utarming, og så til døde. Jeg har sett hvert eneste beitbare tre nedklippet til høyden av en salknapp. Et slikt fjell ser ut som om noen hadde gitt Gud en ny hagesaks og forbudt ham all annen mosjon. Helt til slutt sees bare de utmagrede skrottene fra de stadig voksende hjortedyrflokkene, som snart skal dø av sitt eget -"for mange", og blekne sammen med knoklene til død visdom som mugner under høyvokst einer.

Nå har jeg en mistanke om, at akkurat som en hjortedyrflokk lever i dødbringende frykt for sine ulver, lever fjellet i en dødbringende frykt for sine hjortedyr. Og kanskje med bedre grunn, for mens en hind revet av ulv kan bli erstattet med en ny i løpet av to til tre år, vil ei fjellside som snaubeites av for mange reinsdyr, kanskje trenge flere tyveår på å vokse til igjen.

Likeså er det med husdyr. Bonden som rensker sine beiteområder for ulv, tenker ikke på at han tar over ulvens funksjon med å trimme "flokken" så den passer til beitene. Etterpå kommer støvstormene, og elvene, som vasker fremtiden ut i havet.

Vi strever alle for trygghet, fremgang, komfort, et langt og rolig liv. Hjortedyra strever med sine spenstige ben, bonden med feller og gift, våre statsmenn med det skrevne ord, de fleste av oss med maskiner stemmesdler og penger, men alle ender vi tilslutt i det samme. Vår endelige fred. Et mål for suksess i alt dette er allits godt nok, og er kanskje en nødvendighet for objektiv tenkning, men for mye trygghet i dag ser ut til å resultere i utrygghet på lang sikt. Kanskje det er dette som ligger bak Thoreau's dikt: I villheten er verdens frelse. Kanskje dette er den godt skjulte meningen bak ulvenes hylene mot nattehimmelen, lenge kjent blant fjellene, men skjelden oppfattet blandt mennesker.

Bløffen om bjørnen

*

En kommentar til Norges næringsstyrte forvaltning av en direkte truet dyreart

Viggo Ree

Brunbjørnen er en direkte truet dyreart i norsk natur, men den blir fortsatt forvaltet med kuler og krutt på basis av feilaktige opplysninger.

Rundt midten av forrige århundre fantes bjørnen i skog- og fjelltrakter over nesten hele landet. Bestanden talte flere tusen dyr, og det ble årlig felt mellom 200 og 300 individer. Fram mot århundreskiftet sørget bedre skytevåpen og statlige skuddpremier for en dramatisk opptrapping av jakten, og arten var nærmest utryddet i mesteparten av vårt land allerede rundt 1920. Til tross for bjørnens sparsomme forekomst gjennom dette århundre, ble den ikke fredet før i 1973. På dette tidspunkt regnet man med at det kun var 20-30 individer tilbake i Norge. Felling av dyr var da kun mulig med dispensasjon fra Kongen i Statsråd. Året etter ble denne myndighet overført Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk, som fram til 1.1.1973 hadde vært underlagt Landbruksdepartementet. Selv om viltforvaltningen har vært tillagt miljøvernmyndighetene i nesten 20 år, har det fra naturvernhold blitt hevdet at rovdyrene hele tiden har vært forvaltet på landbruksnæringens premisser. Bekreftelser på dette har da heller ikke vært mangelvare.

Tvilsom forskning

Allerede i 1976 fant myndighetene det påkrevet å oppnevne statslønnet bjørnejaktlag. For å få tallfestet våre rovviltbestander start-

*

Viggo Rees kommentar til vår behandling av bjørnen er en modifisert utgave av hans kronikk "Utryddelsen av bjørn i Norge" i Aftenpostens morgenutgave torsdag den 1.10.1992.

et direktoratet kort tid etter et prosjekt, der husdyrskader og avis-meldinger var viktigste forskningsfaktorer. Rovviltprosjektets mat-eriale for bjørn var for perioden 1978-82. Det ble konkludert med minimumstallene 160-230 norske bjørner fordelt på hele 13 forskjell-ige stammer, og det ble hevdet at over 40 ynglinger hadde funnet sted i denne 5 års-perioden. Mange stilte seg imidlertid sterkt tvilende til disse undersøkelsene, og prosjektets vitenskapelige metoder og tolkninger ble kritisert i andre fagmiljøer. En av forskerne i prosjektets egen styringsgruppe, biologiprofessor Nils Chr. Stenseth ved Universitetet i Oslo, skrev bl.a. i en kronikk i Nationen den 20.8.1987: "Nå vet jeg at det gjøres mye meget bra forskning i Direktoratet for Naturforvaltning - for-skning som internasjonalt ligger meget høyt. Men nå vet jeg, etter å ha lest så godt som alt som har kommet på rovdyrssiden fra Direktoratet at denne delen av Direktoratets forskning er meget svak. I et eget forskningsprosjekt jeg for tiden utfører for å vurdere rovdyrbestanders grad av truethet, har jeg hatt svært liten hjelp av nettopp de undersøkelsene som Departementet og Direktoratet finansierte for nettopp å gjøre slike vurderinger. Dette kom som en overraskelse på meg: At jeg trengte ytterligere informasjon visste jeg, men at det som var kommet fra Direkto-ratet var bortimot ubrukelig til de formål det var innsamlet for, var overraskende. Store summer er brukt uten at resultatene står i forhold til målsettinger. En faglig vurdering - og bedre styr-ing - av Direktoratets forskning er tydeligvis påkrevet. Miljø-verndepartementet burde tenke over om ikke andre burde være an-svarlige for norsk rovdyrforskning enn de som i dag er det". Det knyttet seg imidlertid usikkerhet til hvorvidt Rovviltpro-sjektets bjørnerapport (Viltrapport 31 - 1984) primært var et resultat av manglende fagkompetanse eller forskning styrt av næringsinteresser.

Rovviltprosjektets høye tall førte til at bjørnen ble flyttet fra kategorien "direkte truet" til "sårbar". Dette gjorde det enda lett-ere for å gi fellingstillatelser, og vårjakt, som hadde vært forbudt siden 1932, ble tillatt. Bare i Trysil ble det årlig gitt fellings-tillatelse på 5 dyr, og yrkesjegere med snøscootere ble satt inn i forfølgelsen i 1981. Tross dette ble det denne våren ikke funnet mer enn ett bjørnespor i kommunen!

Næringsstilknyttete forskere

Blant Rovviltprosjektets fagansvarlige pekte det seg raskt ut personer med nær tilknytning til landbrukets næringsorganisasjoner. I perioden 1986-90 forsøkte bondeorganisasjonene under faglig ledelse av Morten Kolstad og Ivar Mysterud, to av Rovviltprosjektets forgrunnsfigurer, å få gjennomslag for forvaltningsplaner for store rovdyr. Disse to personer er fortsatt tilknyttet landbrukets organisasjoner, og opptrer jevnlig i mediene i næringsrelaterte sammenhenger.

Morten Kolstads forbindelse med Rovviltprosjektet startet som sivilarbeider i Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk, hvor han var engasjert med å legge bjørnematerialet inn på data. Like før rapporten skulle offentliggjøres forlangte Kolstad ikke bare å bli inkludert som medforfatter - hvilket ble ansett som et helt urimelig krav fra en sivilarbeider - men han krevde ved å true med advokat også å bli ført opp som førsteforfatter, stikk i strid med anbefalingene fra Rovviltprosjektets styringsgruppe. I frykt for rettssak og for at publikasjonen ikke skulle se dagens lys til et fastsatt tidspunkt for pressekonferanse, ga ledelsen etter - og sivilarbeideren havnet som førsteforfatter og bjørneforsker på direktoratets fagrapport "Bjørnen i Norge 1978-1982" (Kolstad, M., Kvam, T., Mysterud, I., Sørensen, O. J. og Wikan, S. 1984). Kåre Elgmork ved Universitetet i Oslo, den eneste bjørneforskeren som på dette tidspunktet hadde doktorgrad, og den med lengst erfaring med registrering av bjørn, ble bevisst holdt utenfor Rovviltprosjektets arbeid gjennom alle disse årene.

Ivar Mysterud hadde den gang en sentral posisjon innen landets rovviltforskning. Hans arbeid og metodikk med den beryktete "kulerammemetoden", som kun er offentliggjort i avisen Østlendingen den 2.7.1981, lå til grunn for samtlige bestandsvurderinger i alle Rovviltprosjektets landsomfattende rapporter for de involverte arter.

Landbrukets rovdyrplanlegging 1986-90, som fant sted i tre etapper, skjedde på siden av og parallelt med den offentlige planlegging, og ble innen naturvernorganisasjoner og deler av viltforvaltningen oppfattet som snikutryddelsesplaner for bjørn, jerv og ulv. Det første framstøtet fant sted i 1986, da det nå nedlagte Landbrukets Utmarkskontor i en alternativ rovviltplan ville tilgodese bjørnen i Norge med en bestandstetthet på mindre

enn 50% av den tynnest kjente bjørnebestand i verden. Dette planarbeidet var utført av utmarkskontorets konsulent Morten Kolstad i samarbeid med Ivar Mysterud.

På grunn av stor motstand videreførte bondeorganisasjonene i 1988 sitt planarbeid til en nordisk forvaltningsidé, der ansvaret for bjørnen i hovedsak skulle skyves over på Sverige. Denne gang var utredningens fagpolitiske og biologiske rådgivere Ivar Mysterud og Morten Kolstad. Sistnevnte hadde i mellomtiden skiftet navn til Morten Muus Falck, og fungerte også som sekretær i tilknytning til utredningsarbeidet. Denne planen ble også gjennomskuet, og hele 50 nordiske natur- og miljøvernorganisasjoner imøtegikk i februar 1989 bondenæringens og de norske rovvildforskerens utredning. Dette var tidenes største fellesaksjon i Norden på miljøvernfronten, og pressekonferansen ble arrangert i Oslo. Det ble særlig pekt på at en ansvarsfordeling av artene i Norden ville torpedere grunnprinsippet i Bern-konvensjonen, som Norge ratifiserte i 1986. Landbrukets planlegging havnet helt i Nordisk Råd i 1990, hvor enkelte norske politikere med sterk tilknytning til landbruksorganisasjonene gjorde noen tildels merkverdige og usaklige forsøk på å få forsamlingen til å støtte rovviltplanen - men det bearbeidete forslaget ble også her gjennomskuet og nedstemt med stort flertall.

Hovedsakelig et streifdyr

De siste års omfattende bjørneforskning i Norge og Sverige, med bl.a. radiomerking for å kartlegge arealbruk og vandringsmønster, har omsider bekreftet at Rovviltprosjektets tall var altfor høye. Under vårregistreringer i tidligere kjerneområder for bjørn i Nordland og Vassfaret i 1991 ble det ikke funnet et eneste spor i snøen. Det synes nå klart at bjørnen i Norge hovedsakelig finnes i grensetraktene, og at dette først og fremst er omstreifende hanndyr fra stammer i våre naboland. Overvintrende dyr i hi er med sikkerhet kun påvist i Pasvik og Hedmark de siste årene, og fotodokumentasjon av spor etter eller levende binner med avkom på norsk jord har ikke latt seg oppdrive de siste 24 år. I regjeringens rovviltmelding fra januar i år er antall bjørner i Norge sunket til ca. 100 dyr, hvilket trolig fortsatt er et altfor høyt bestandstall, men her innrømmes det endelig at det ikke finnes en eneste levedyktig bjørnebestand i vårt land. Det er mye som indikerer at bjørnens bestandssituasjon i Nor-

ge i hovedsak har vært nokså uendret siden "fredningen" i 1973.

Direktoratet for Naturforvaltning ga i juni i år ut en ny oversikt over våre truede dyr og planter, hvor det blir konkludert med at den viktigste trussel mot de inkluderte arter og artsmangfoldet i Norge er landbrukets aktiviteter. Tross manglende faglig argumentasjon har allikevel direktoratet tviholdt på bjørnen i kategori "sårbar" i denne såkalte rødlisten. Dermed tilfredsstilles bondeorganisasjonenes krav om en forvaltning med fortsatte muligheter for fellinger. For kort tid siden ble dessuten deler av bemyndigelsen for bjørnejakt delegert helt ned til fylkesmannsnivå.

Sauen i fokus

Tross alle enstemmige stortingsvedtak og internasjonale forpliktelser om å sikre livskraftige bjørnestammer i Norge, mangler det fortsatt konkrete handlingsplaner og målrettet forvaltningspraksis for å ta vare på de få bjørnene som rusler på norsk jord. De tragedier og det kaos vi i år har vært vitne til, med tap av bl.a. to radiomerkete bjørner, er allikevel på ingen måte oppsiktsvekkende. Denne håndteringen føyer seg pent inn i rekken av den landbruks- og jaktbaserte rovviltforvaltning som har dominert siden forrige århundre. Myndighetenes vingling og rot i tilknytning til store rovdyr er nettopp en del av mønsteret i norsk behandling av truede dyrearter. Høstens bjørnesirkus i Alvdal, der en av de viktigste forskningsdyrene i det norsk-svenske merkeprosjektet ble skadeskutt og drept ved hjelp av radioteleometri, ble iverksatt som en regelrett jakt ut fra næringsinteresser av miljøvernmyndighetene fordi omlag 50 sauer var tatt av bjørnen. Den nåværende sauedriftsform koster 35 av disse husdyrene livet pr. time i norsk utmark under beitesesongen - et tall som ikke vil endre seg stort om rovdyrene helt ble fjernet fra vår natur. Hva har landbruksmyndighetene som forvaltere av dyrevernloven foretatt seg med dette, som av mange blir kalt vår tids mest omfattende dyreplageri? Er tiden nå kommet for at det store flertall av befolkningen, som gjerne vil at rovdyrene skal bevares i vår natur, bør få gjennomslag for en mer forpliktende og profesjonell forvaltning av en direkte truet dyreart? Eller skal hensynet til en næringsbasert minoritet som utgjør 0,4% av det norske folk forsatt veie tyngst?

ULVEJAKT I ALASKA

Den 17. november 1992 fikk naturvernere og rovdyrvenner i Nord-Amerika seg en skikkelig kalddusj. Alle nyhetsmedia brakte meldingen om at viltmyndighetene i Alaska hadde vedtatt å redusere bestanden av ulv med hele 80 %. Jakta skal foregå ved hjelp av helikopter, og begynner allerede i januar 1993. Hensikten er å øke hjortviltbestandene og dermed inntektene av turistjakt på elg og rein. Vår forening har fått flere henvendelser med oppfordring om å reagere overfor myndighetene i Alaska. Styret har sendt sine protester, og dersom noen av medlemmene vil sende et krasst nyttårskort, finner dere aktuelle adresser i det brevet vi gjengir.

November 24, 1992

To Whom It May Concern;

I am sending this letter to over 50 organizations to inform them of the information that was announced on the 6:30 a.m. news here in Las Vegas, NV.

The news reporter announced that in Alaska they were going to begin shooting wolves, from the air, in order to increase the moose population. Their reason for this was to increase their hunting revenues by offering big game hunting to hunters across the country and to also increase tourism.

I was appauled by what I heard, as I am sure you are too. There must be a better way than to continue to destroy an endangered species.

I would appreciate you passing this information on to the members in your organization as soon as possible and to encourage them to do all they can to prevent the killings of these wolves.

Below are a list of addresses I encourage you to write to.

National Wildlife Federation
1416 16th St. NW
Washington, DC 20036-2266

North American Wolf Society
P O Box 82950
Fairbanks, AK 99708

Alaska Division of Tourism
3602 "C" St., Suite 700
Anchorage, AK 99518
(907) 563-2167

Alaska Fish and Game
333 Raspberry Rd.
Anchorage, AK 99518
(907) 344-0541

Alaska Wildlife Alliance
P O Box 190953
Anchorage, AK 99519

Sincerely,

Connie Heinen

Connie Heinen
1832 Palmer St.
N Las Vegas, NV 89030
(702) 486-5315 work
Wolf Lover/Owner

Ron Heinen

Ron Heinen
1832 Palmer St.
N Las Vegas, NV 89030
(702) 486-3023

PÅ ULVESPORET!

Sist vinter fikk vi et sjeldent besøk på våre kanter. Da kunne man for første gang på over 100 år fastslå at en ulv søkte tilhold i fjellområdene innen kommunene Meldal og Rennebu i Sør-Trøndelag fylke.

SYNSOBSERVASJONER

Det var første del av april at det ble bekreftet at det var ulv som var på ferde. Da krysset ulven flere trafikkerte dalfører, og ble sett av mange personer. Den viste lite sky adferd, og de mange synsobservasjoner og sportegn etterlot ingen tvil hos forskere og andre viltinteresserte om at her dreide det seg om noe så sjeldent som en ulv.

IGELFJELLOMRÅDET

Etter at ulven ble observert ble det enorm mediadekning. Vi to undertegnede, som begge er ivrige naturmennesker, satte straks i gang sporing og kartlegging av ulvens bevegelser. Vi tok kontakt med formannen i Rennebu viltnemnd, Harald Gunnesmo, som ble til stor hjelp i det kommende arbeidet. Baksporing viste at ulven kom fra Igelfjellet som ligger mellom Soknedal og øvre deler av Orkla-dalføret. Etter hvert fikk vi kontakt med folk som hadde sett mistenkelig store hundespor i fjellet ved flere forskjellige steder, ofte høyt til fjells og langt fra folk. Det var også funnet 3-4 døde reinsdyr innen fjellområdet. Både spor og kadaverfunn var funnet helt tilbake til tidene rundt nyttår. Etter de opplysninger som kom fram om sporstørrelser og adferd kan man med stor sikkerhet si at ulven har hatt tilhold i fjellet siden januar og kanskje hele vinteren.

Etter den ca. 5 mil lange turen nordvestover returnerte ulven til Igelfjellområdet i så og si nøyaktig samme sporrekke som den brukte 4 dager tidligere. Den benyttet for det meste et jevnt trav med en skrittlengde på rundt 140 cm, og sporrekkene var svært rettlinjet. Selv om den viste forholdsvis

liten skyhet overfor mennesker, var den svært forsiktig overfor enkelte ting. Her kan nevnes at den løp ved ett tilfelle mot en inngjerding hvor den øverste tråden var kun 10 cm over snøen, stoppet da opp og løp langsmed gjerdet helt til det tok slutt og enda 10 meter til for å være sikker. Deretter tok den opp igjen den målbevisste kursen den hadde før den traff på gjerdet. På tur tilbake til vinterens tilholdsted mistet heldigvis de ivrigste budbringerne til media sporet, og det førte til at den kommende sporing kunne foregå i ro og mak mens avisene spekulerte i forskjellige teorier på hvor den var blitt av.

3 UKER PÅ SPORET

At ulven søkte tilbake til Igelfjellområdet har nok sin forklaring i at ca. 1500 tamrein har sine vinterbeiter her, og at dalsidene er rike på hjortevilt, spesielt elg.

Etter den 4 dager lange avstikkeren ble ulven mediakjendis, men noe bytte ble ikke nedlagt på turen. Turen var nok et mulig søk etter make, derfor var det en sulten kropp som kom tilbake. Derfor gikk det ikke lang tid før den la ned en rein i fjellet. Dette skjedde natt til 10. april. Vi var ute i grålysningen på søk etter spor, og gikk rett på et reinkadaver som ennå var varmt. Hele jaktprosessen avtegnet seg tydelig i den fine sporsnøen. Vi så hvordan ulven hadde lurt seg inn på en liten reinsflokk i fjellskogen. Den har så satt i kraftige byks og klart å skille ut et dyr etter om lag 80 meter. Like etterpå hadde den bitt seg fast i knehaser og lår, noe som forårsaket en 30-40 meter lang sikk-sakk-stripe med blod og hårrester i snøen. Til slutt hadde simla falt og blitt drept ved et kraftig strupebitt. Det hele gjenspeilet en kortvarig, dramatisk men dog en effektiv jakt. Ca. 300 meter fra den døde simla gikk små flokker med rein og beitet rolig. Vi tok flere bilder av simla og sportegn etter ulven før vi trakk oss unna i motsatt retning av ulvesporene som gikk ned i de bratte dalsidene. Vi konsentrerte vår kartlegging på baksporene og fant bl.a. en liggeplass. På tur ned fra fjellet ble vi oppmerksomme på at ulven hadde krysset våre spor i skogsterrenget ned mot dalbunnen.

Gjennom formannen i viltnemnda i Rennebu ble reineierne varslet. Vi

valgte å stadig underrette reieneierne om kadaverfunn og ulvespor i håp om å få til et åpent forhold som kunne komme begge parter til nytte. Selv om det finnes bra med gaupe og streifdyr av jerv i områdene, så har aldri reieneierne de senere årene lidt noen store tap, og har aldri søkt om erstatning. Det at en ulv nå var i fjellet gjorde situasjonen mer spent, og det ble ikke akkurat noen glede fra reieneierhold over denne nyheten. Men de var ikke direkte negative i sine holdninger, og vi fikk etter hvert til et brukbart samarbeid med reieneierne hvor også fylkesmannens miljøvernavdeling hele tiden var inne i bildet og ble orientert.

HÅP OM Å SE ULV

6 dager senere fant vi ytterligere et nyslått kadaver. Jaktmetode og sportegn levnet ingen tvil, ulven hadde slått til igjen. Dette byttet lå i åpent fjellterreng, og vi bestemte oss for å ligge ute et par netter på høydedragene ca. 300 meter over den døde reinen, i håp om å få se ulven. Dette lyktes ikke, den hadde nok fått teften av menneskelukt. Imidlertid ble det funnet ferske ulvespor i retning mot reinen. Den hadde tatt en stor runde rundt oss for så å løpe ned til det andre byttet ca. 3 km lengre ned.

Vi klarte å kartlegge ulvens bevegelser gjennom 3 uker, og spenningen var stor da reinen skulle flyttes over til sommerbeitene i Trollheimen. Snøen forsvant etter hvert i dalsidene så det var håpløst å finne sportegn som viste om den krysset dalen. Derfor ble fjelloppsynsmannen i Trollheimen samt reieneierne gode samarbeidspartnere under kalvingstiden, men det ble ikke påvist spor etter ulv.

I det området som ulven benyttet mest i Igelfjellet så finner man navn som Vargdalen, Vargåa og Vargvatnet. Dette tyder på at ulven tok tilhold i gamle ulvetrakter hvor dens forfedre hadde sine kjerneområder.

SVUNNEN TID

Det å stå ved ulvesporet og se den snorrette sporrekken som strekker seg

kilometer etter kilometer innover fjellviddene er som å være tilbake i en svunnen tid. Ingen av oss hadde trodd at vi skulle få oppleve et slikt syn i vårt eget nærmiljø. Vi vet ikke med sikkerhet hvor ulven kom fra, heller ikke hvor den dro, men vi håper det ikke går nye 100 år før dette praktfulle dyret setter sine spor i våre fjellområder igjen.

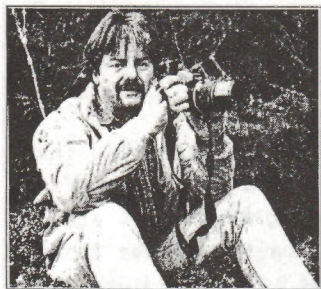
MORTEN REE

EGIL NILSEN

PS: Media holdt liv i ulven til langt ut på sommeren. De fleste slike tilfeldige meldinger fikk fete typer på første side. Etter et stort oppslag på første side av Adresseavisen så sent som 8. juli var også bilder av spor tatt med. Dette var observert kun 10 minutters biltur fra der hvor vi bor, og vi dro ut og fant tydelige revespor på 5.0x4.0 cm avsatt i fast svartmyr. Denne personen som stolt fortalte om det flotte synet av ulv på ca. 50 meters avstand, hadde også tidligere på året sett ulv i Sunndalsfjellene. Da vi slutten av juli personlig møtte opp i denne avisen for å presentere vår versjon med god hjelp av billedokumentasjon, ble det hele avvist som uinteressant. Det er et tankekors at avisene slår opp en tilfeldig synsobservasjon/spormelding så til de grader. Men det er også en oppgave for forskerne og miljøvernavdelingen å få innringerne til å slå deres telefonnummer isteden, slik at man kan få luket bort alle feilmeldingene før de blir presentert på denne måten.

Stange-gaupe på skuddhold

VALLSET: – Jeg plystret til gaupa. Da snudde den på hodet og satte seg. Vi satt og så på hverandre et minuttstid, forteller Steinar Simensen (39). Elgjegeren fra Vallset fikk knipset av fine fargebilder med sitt fotoapparat av gaupa før den forsvant i skogen.

HA: ERLING NOREN

Det var ved sju-tida på morgenkvisten. Steinar Simensen satt på elgpøst i Skjesæterberget i Romedal almenning, noen få kilometer syd for Harasjøen.

– Jeg ble litt overrasket da jeg oppdaget gaupa som kom ruslende like ovenfor meg langs en veg, sier Simensen.

Han var rask til å finne fram fotoapparatet som lå i sekken. Flere bilder ble knipset av. Gaupa merket ingen ting til elgjegeren.

PLYSTRET

– Så plystret jeg til gaupa. Da snudde den på hodet og satte seg. Men da jeg bøyd meg ned for ta opp kikkertsiktet til hørsa, forsvant den, forteller han.

Simensen har aldri tidligere sett gauper i levende live. Denne gaupa mener han likevel var en temmelig stor gaupa,

GAUPE: Steinar Simensen fikk denne gaupa på «skuddhold» med sitt fotoapparat. FOTO: STEINAR SIMENSEN

nesten som en schæferhund.

Neste år blir det trolig gaupejakt i Stange. Viltnemnda i kommunen vurderer å gi fellingsstillatelse. Gaupa er synderen for mange av sauedrapene i år. Om lag 600 sauer av 6 000 er trolig gått tapt.

GAUPEJAKT

– Hva mener du om jakt på gaupa?
– Gaupa har også sine rettigheter. Og hvem kom først: rovdirene eller sauen? sier Simensen, som nødig vil provosere

sauceierne.

Elgjegeren Simensen er på elgjakt for andre gang. I fjor, det første året som elgjeger, fikk han ikke nedlagt noen elg.

I år derimot har han skutt to dyr. Jaktlaget på fem mann har ei kvote på fem dyr og har hittil tatt tre.

– Men elgjakta er ikke over ennå.

Til helga skal Steinar Simensen igjen sitte på elgpøst – med gevær og fotoapparat.

- Det blir gaupejakt

BEROLIGER: — Det blir gaupejakt i Stange i vinter, men først skal vi gjennomføre gaupetelling, sier sekretær i viltneimnda, Birger Sørli.

— Jeg regner det som sikkert at det blir gaupejakt i de sørlige områdene av Stange-almeningen i løpet av vinteren. Vi planlegger gaupetelling i begynnelsen av januar måned, og jeg tror vi kan si det blir jakt i løpet av mars-april neste år.

AV
TOR OLA SLAGSVOLD

Det sier sekretær i viltneimnda i Stange, Birger Sørli, etter at en rekke saueiere har varslet nedslaktning av besetningene sine dersom det ikke blir gjort noe for å få ned de store tapstallene. Ti prosent, 600 voksensau og lam, er forsvunnet eller funnet som kadavre i sommer og høst i Stange. Sørli deler saueholdernes sterke mistanke om at det er gaupa som er skyld i minst halvparten av tapet.

Erstatning

Viltneimndsekretæren beroliger også med at saueholderne vil få erstattet mer sau enn hva de tap som kan dokumenteres gjennom påvisning av kadavre.

— Det er ingen grunn til å tro at det ikke også i år vil bli utført erstatning for tap som går ut over et normaltap. Rundt tre prosent regnes som et normaltap. Når vi nå er oppe i rundt ti prosent er det rimelig at det ekstraordinære tapet kvalifiserer for erstatning uten krav om påvisning av kadavre, sier Sørli.

Lystmorder

Det knytter seg ikke usikkerhet til om det er gaupe som herjer i saueflokkene eller ikke. Spørsmålet er heller om det er en lystmorder i gaupebestanden som står for ugjerningene alene, eller om det er flere gauper som har vært i aksjon.

— Vi tror i hvert fall at det hanngaupe som er i sving. Dersom vi under tellingen havner på en gaupebestand på rundt ti dyr, er det en bestand som normalt skal tåle beskatning. Viser tellingen et lavere antall dyr, må vi forsøke å finne ut om det er en lystmorder som herjer, sier Sørli.

Forstår saueierne

Viltneemnda har forståelse for uren blant saueholderne etter de store tapene i fjor og i år.

— Vi sa da heller ikke kategorisk nei til fellingstillatelse i vårt svar på fellingsøknaden. I brevet understrekes det at fellingstillatelse ikke blir gitt nå, men at spørsmålet må tas opp til ny vurdering senere. Det er da også dette nemnda legger opp til, enten det blir lisensjakt eller ordinær jakt. Viltneemnda vil selvsagt ikke sitte med hendene i fanget og se på at rovdyrplagen nærmest tar knekken på saueholdet i kommunen, sier Sørli.

Hvor er sauen ?

Et annet stort spørsmål både viltneemnda og saueholderne stiller seg, er hvor all sauen tar veien.

— Det er bare halvparten av sauetapet som spores opp som kadavre. Resten forsvinner. Det er klart vanskelig å spore hvert dyr under sanking og leting, men påvisningsprosenten er merkelig lav. Vi kan ikke se bort fra at det foretas en del tyvslaktning. Vi har ingen konkrete bevis for dette, men i Oslo-området snakkes det åpent om kjøp og salg av «villsau», sier Sørli.

Andre tiltak

— Med så store tap som de siste par årene kan det også være grunnlag for andre tiltak enn rovdyrjakt, mener Sørli.

— Jeg ser det ikke unaturlig, kanskje heller ikke ulønnsomt, om det ble ansatt sauegjeterer som hadde nitidig oppsyn med sauen på beite. Det er også vært på tale med radiomerking av sau tidligere. For å få klarhet i hva som skjer og hvor sauen tar veien, kan slike tiltak tas i bruk. Dette må imidlertid Direktoratet for naturforvaltning eller saue-eierne selv sørge for, sier Birger Sørli.

HAMAR DAGBLAD / ØSTLENDINGEN 13.10.92

BAMSEN «SOLTE» SEG I OSDALEN

— Plutselig begynte bikkja å dra oss med over en liten haug, og vi skjønte raskt hvorfor. 30 meter foran oss lå det en diger bjørn og «solte» seg, forteller Torbjørn Granberg fra Ytre Rendal.

AV TORE FJELD

Granberg var på elgjakt i Blekkfjellet i Osdalen da elghunden plutselig ville se nærmere på bamsen.

— Det var på lørdag ved tretiden vi fikk se bjørnen. Jeg gikk sammen med Gunnar Åge Nyberget, som hadde ansvar for bikkja. Plutselig ville den ha oss med over en liten haug, og vi fulgte jo etter. 30 meter foran oss lå det en stor lysebrun bjørn på ryggen. Han hadde labbene rett i været og det så mest ut som om han lå og solte seg. Vi studerte bjørnen en stund, før vi bestemte oss for å gå litt nærmere. Men vi hadde ikke gått mer enn fem meter før bamsen ble oppmerksom på oss.

Bjørnen reiste seg opp og bykset avgårde, rett mot endel

jegere som satt på post 400 meter unna. Vi satte etter, og ikke så langt unna fant vi et elgkadaver. Bjørnen hadde spist store deler av dyret, som nok hadde ligget der en ukes tid. Vi gikk videre mot den nærmeste posten. Der satt Gunnar Nyberget og sønnen min Tom Erik på fem år.

De hadde hørt bjørnen på 70 meters hold, og trodd det var en elg, før de fikk se det store dyret kom ut av skogen, rett mot dem. Da den var 10 meter unna, måtte den bøye av p.g.a. et tre. Hadde den ikke gjort det, ville den gått rett i fanget på Gunnar og sønnen min. Bjørnen hadde stoppet opp og kikket litt på dem før den forsvant uti et myrhøl og ble borte.

— Kjæm han att, skal vi sparke rævkrok på'n, hadde sønnen min sagt.

HAMAR DAGBLAD/
ØSTLENDINGEN
13. 10 - 92

LØSHUNDER DREPER SAU

ØSTLENDINGEN, 16.-9.-92

Molde (NTB) To løshunder kan ha tatt livet av mer enn hundre sauer og lam i Tingvoll kommune på Nordmøre i sommer. En enkelt saueeier har mistet 55 dyr, og funnet igjen restene av 31 av dyrene.

Etter at sauene er hentet ned fra fjellet, er de to hundene observert mens de jaget sau på innmark. De er svært sky, og det har ikke lyktes å komme på skuddhold av hundene.

Viltkonsulent Ulf Lucasen hos Fylkesmannen i Møre og Romsdal bekrefter overfor NTB at hunder kan ha tatt livet av et stort antall sauer i området.

— Hvor mange vet ingen før alle sauene er hentet ned fra fjellet, sier han.

Lucasen har selv vært i Tingvoll og observert døde sauer, først i månedskiftet juli-august og senere i slutten av august. — Vi er temmelig sikre på at det er en eller flere hunder som har vært på ferde, fordi bittene er usystematiske. Ulven har bitt som er mer kraftig markert.

Ulv på ferde

MOLDE: Det kan være en ulv som har tatt livet av rundt 150 sauer og lam i Tingvoll på Nordmøre i sommer – ikke en løshund eller villhund som man hittil har

antatt. Tirsdag ble dyret observert av flere personer i bygda Vågbø i Tingvoll. De mener det er en ulv. (NTB)

- Ulven MÅ DØ!

Av ERIK H. SØNSTELIE

— En forferdelig morder. Ulven må dø, sier gårdbruker Arne Straumsvåg (61). Han raser mot Direktoratet for naturforvaltning, som i går forbød all videre jakt på «udyret».

I sommer og høst har han mistet 33 lam og 6 sauer. Totalt er omkring 150 lam og sauer i Tingvoll på Nordmøre drept. 500 sauer og lam går i fjellet i høst.

Jakten stanset

Sauebøndene og viltforvalteren har trodd villhunder har vært på ferde. Men tirsdag ble et ulveligende dyr observert av jegerne, som har jaktet på villhundene.

Da observasjonen ble sammenholdt med en undersøkelse som viltforvalter Ulf Lucassen foretok av et ferskt kadaver i går, ble all videre jakt stanset umiddelbart.

Vil bli bedøvd

— Det kan dreie seg om en ulv. Derfor har nå Direktoratet for naturforvaltning overtatt alt ansvar. Man ønsker å få dyret ut av området, sier lensmann Alv Sollid til VG.

En representant for direktoratet er allerede på plass i Tingvoll. Flere er ventet. Trolig vil man forsøke å jakte på ulven med bedøvelsespiler, og så frakte den ut av området.

— Bøndene er orientert om at jakten er innstilt, og de er blitt bedt om å få alle sauer og lam innomhus, sier Sollid.

Sauebonde Arne Straumsvåg sier at han kommer til å skyte dyret uansett, om han ser det gå løs på sauebestanden hans.

— Jeg har dyrevennloven å ta hensyn til. Så får direktoratet si hva det vil, sier sauebonden, som har funnet igjen 30 prosent av bestanden drept.

— Det har vært fryktelig. Ett av lammene fant jeg igjen i live, hengende fast i sine egne tarmer etter at dyret hadde vært på ferde.

61-åringen mener det er minst to sauedrepere som herjer i Tingvoll. Om det ikke er en villhundtispe med valpen sin, så er det en ulvemor med en snart voksen unge.

IHJELREVNE LAM: Senest mandag ble en sau funnet ihjelreven i Tingvoll. Men i går ble jakten stanset. — Jeg kommer til å skyte ulven, sier sauebonde Arne Straumsvåg.

ULV OVERNATTET PÅ HAMAR-HOTELL

Mandag morgen leverte en journalist fra Aura Avis på Nordmøre skinnnet og skrotten av den såkalte «Nordmørs-ulven» til Østerdal politikammer. På vegen fra Sunndalsøra til Elverum overnattet journalisten, en fotograf - og ulven - på hotell i Hamar.

Nordmørs-

ulven levert

i Elverum

**AV
PER MAGNUSSEN**

Politiet på Nordmøre har lenge etterlyst den døde «ulven». Jegeren valgte, med Aura Avis som mellomledd - å levere den til Østerdal politikammer fordi kammeret har ekspertise på området, og fordi Wabakken holder til her.

Gravd opp

Journalisten fikk det oppgravde skinnnet og skrotten av den anonyme jegeren på Nordmøre som hevder han har skutt ulven. Men var det ulv eller hund? Med begge deler i bagasjerommet dro journalisten sørover for å treffe ulveforsker Petter Wabakken og rovdyr-ekspertene på Østerdal politikammer mandag.

I plast

Natt til mandag overnattet journalistene med sin uvanlige reisekamerat på Hamar. Da journalis-

ten sjekket inn på Hamar-hotellet hadde han både skinn og skrott med seg. Han fortalte resepsjonsvakten at han fikk vel ta med seg ulven sin og legge seg, noe resepsjonsvakten lo godt av. Dermed ruslet journalist med ulv opp på rommet, og godt pakket inn i ni lag plast sov den råtnete skrotten til den beryktede sauedreperen på Tingvoll videre i sin evige søvn i hjertet av OL-byen.

Stinket

— Skrotten stinket forferdelig, sier Helge Kjenndalen ved Østerdal politikammer. Han tok i mot skrott og skinn mandag morgen på kammeret i Elverum. Sammen med ulveforsker Petter Wabakken undersøkte de ulverestene. I skinnnet fant de kulehull, og skrotten passet til skinnnet.

Ulv ble levert i Elverum fordi Petter Wabakken ikke hadde tid til å dra til Nordmøre, han reiste mandag kveld til Tanzania. I følge Kjenndalen sa Wabakken at mye tydet på at det var en ulv, men at en endelig identifikasjon ikke kan gjøres før hodeskallen foreligger. Den hadde journalisten fra Aura Avis ikke fått med seg fra den anonyme jegeren. Politiet på Nordmøre jakter på jegeren, men Aura Avis vil ikke oppgi kilden sin.

I fryseren

Politiet beslagla skrott og skinn, og Nordmørs-ulven ligger nå i en fryser hos Fylkesmannens miljøvern-avdeling på Hamar. Der ligger den i tilfelle KRIPOS eller andre fage-tater skal undersøke den nærme-re.

Først når hodeskallen utleveres kan Wabakken sammenligne tanngraden med bittmerker på tid-ligere ihjelrevne sauer. Den angivelige ulven skal ha drept 15 sauer i Tingvoll.

I sin egen avis, Aura Avis, skrev journalisten som fraktet ulveskrotten til Elverum, at han fikk et klart inntrykk av at både Wabakken og polititjenestemennene på Østerdal politikammer mente det var ulv. Tvilen er taktisk, mener Nordmørs-avisa, og tror politiet ikke er fornøyd før de har hele ulven i sin besittelse.

DET VAR EN ULV

Det var virkelig en ulv som ble drept i Tingvoll tidligere i høst. Dette ble først stort grus-«ulv»-skutt for første gang i går formiddag.

Dyret utleveret

Aura Avis rapporterte i går om at Nordmørs-avisa hadde fått skrott og skinn av ulven som hadde drept 15 sauer i Tingvoll. Den er nå i fryseren hos Fylkesmannens miljøvern-avdeling på Hamar. Der ligger den i tilfelle KRIPOS eller andre fage-tater skal undersøke den nærme-re.

De som er mest interessert i ulven, er de som har vært i Tingvoll tidligere i høst. De som har vært i Tingvoll tidligere i høst, er de som har vært i Tingvoll tidligere i høst. De som har vært i Tingvoll tidligere i høst, er de som har vært i Tingvoll tidligere i høst.

For side 5, 6, 7 og 8.

GAVETIPS
Tirsdag og onsdag
Flanel-
Skjorter

TIL ELVERUM: Tirsdag konstaterer Aura Avis at det er ulv. På bildet sees ulveforsker Petter Wabakken og Østerdal politikammers rovdyrgruppe Helge kjennedalen, Per ravnkleven og Torgeir Kristiansen.

(Faksimile Aura Avis)

ULVEN SKUTT ER

FREDAG OG LØRDAG
KØ-PRIS PÅ DONGERI
Skjorter og bukser

Veteranene
Kjennetegn på en veteran er at han har vært i krig. Det er ikke alle som har vært i krig, men alle som har vært i krig, er veteraner.

Spillegløde
Årets beste spillere er de som har vært i krig. Det er ikke alle som har vært i krig, men alle som har vært i krig, er spillere.

Bygdapæl
Bygdapælen er den beste pælen som er laget. Den er laget av de beste råstoffene og er derfor den beste pælen som er laget.

Presteklær
Presteklæret er den beste klæret som er laget. Det er laget av de beste råstoffene og er derfor den beste klæret som er laget.

ØSTLENDINGEN, HAMAR
DAGBLAD 9. DESEMBER 1992

ULV: Den 28 november bringer Aura Avis anonymt intervju med mannen som skjøt «ulven» som herjet i Tingvoll, og viste også bilder av ulveskinnet.

(Faksimile Aura Avis).

Blodspor i snø

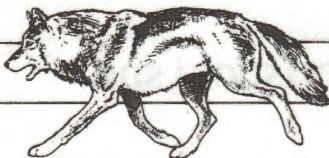
Trysilbjørnen han skal dø.
Drepes skal han nå på snø.
Rett på tvers av landets lover,
skal han ryddes ut av Trysils skåver.
Miljøvernministeren har sagt at du Trysling du er kar,
gå av huse sønn som far.
Dere hvet jo hvor hun grav seg inn
for å greie seg mot vår og vind.
Så smyg deg dit du bolde jeger
så kan du tømme blodets trofebeger.
Men drep, bli ei øm i sinne,
når naturens under tryller frem to næster
med sin binne.
Vi kritiserer andre nasjoner
når de forøder sin fauna for noen kroner.
Glemmer helt vår egen ferd
hvet jo ei hvad en bjørn er verd.
Tenk hun slo en elg i fjor,
ropes det i harmens kor.
Hvem har gitt dem rett til berging
de med liv må bote for slik herjing.
Hva kan en bjørn på snøen skade
røver han i hus og lade?
Tryslingen kan vel ikke da ha husets kyr
vandrende på mo og myr.
Miljøvernminister Jarlem Bruntland
som ei ville stoppe skogens brand,
du vil vel aldri fjerne
den siste bjørnen fra vårt land?

SKREVET DEN GANG GRO VAR
MILJØVERNMINISTER

Olav Trygve

Fra historien

Bjønn i Lørdalen.

Spor og affærer iaktatt av flere troverdige personer.

Flere troverdige personer har ved flere anledninger sett spor og affærer etter bjørn i Lørdalen. Det later til at bamsefar har hatt fast tilhold der i sommer. Noen har sett ruker, noen har funnet bjørnehår og flere har sett spor. Man har ikke kunnet konstatere at bamsen har gjort noen skade på hverken sau eller kyr. Man kan derfor gå ut fra at det er en av det fredelige slaget. Og tryslingene har ikke noe i mot at det rusler en og annen bamse i de store Trysilskogene. Det skal bli interessant å se om skogkongen finner seg til rette i et av de gamle bjønnhia som det er nok av i disse trakter.

NATIONEN 20. MAI 1944

Bjørn i Trysil.

For første gang på mange år er det sett spor etter bjørn i Trysil. Sporene er iaktatt i snøen i Fregnfjellet, og det er ingen tvil om at det er bamse som har vært på ferde.

ØSTLENDINGEN 21. OKTOBER 1943

Slagbjørn på ferde i Flå.

Tre-fire sauer funnet drept
Søknad om adgang til bjørn:

Etter hva det opplyses til Buskeruds Blad har slagbjørnen som huserer i Bergsmarken i Nes og Flå, i det siste atter gjort seg skyldig i sauedrap. En har nemlig funnet 3 drepte sauer i Kolsrudmarken i Flå og man har ham også mistenkt for å ha drept en sau i Limarken i Nes.

Thv. Berg opplyser at man no har sendt henstilling til departementets jaktkontor om at der blir gitt tillatelse til å skyte denne slagbjørnen. Et par Oslo-jegere har sagt seg interesserte i en slik jakt.

Etter hva der videre meddeles har de skadelidte saueiere tanke på å sende en henstilling til myndighetene om erstatning for den skade bjørnen har påført dem i de siste 3 år. Oppgaver over de direkte tap forvoldt av bjørn, holder en no på å samle inn. At det her dreier seg om ganske betraktelige beløp, framgår av dette, meddeler hr. Berg, at i den nevnte periode beløp skaden seg bare for Ligrendas vedkommende til 3000 kr. Og enda var denne perioden en av de «stille» perioder i bjørnerøveriets historie, sier han.

NATIONEN 16. SEPTEMBER 1944

Bjørnen kom luskende etter guffen.

Ostre Slidre har besøk av bamsen for første gang på 3 år.

Like ved gården Røyne i Døhlebygda i Ø. Slidre ble det fredag og lørdag sett bjørn. Fredag fikk en smågutt som hadde vært av gårde etter posten, plutselig se et stort loddent dyr som lusket etter ham på bare noen meters avstand. Guttten stoppet, men da stoppet dyret også. Dette gjentok seg flere ganger inntil det til slutt kløv opp på en stor stein, reiste seg og ble stående på to.

Folk skjønnte snart på guttens fortelling at det var en bjørn han hadde vært ute for, og dette ble ytterligere bekreftet lørdag da en av folkene på Røyne som drev med onnearbeidet ute på jorden, plutselig fikk se en bjørn komme fram i skogkanten. Flere har før i sommer hørt det brumme inne i skogen.

Etter hva Valdres får opplyst, er det no en tre års tid siden det ble sett bjørn i Ø. Slidre.

MORGENPOSTEN 11. AUGUST 1944

Bjørnen i Volda.

Det var kanskje dei som tvilte på dette med bjørnen i Høgedalen i Volda. No har ei kone frå Vassbotn sett honom. Ho var i marka og såg etter kyrne. Då møtte ho bjørnen som ho såg skilleg. Ho har sett bjørn før — for 45 år sidan då ho tente på Bjørkedalen, og er viss i si sak.

SUNNMØRSPOSTEN, ÅLESUND 24. JULI 1944

Bjørn i Rauland.

TO BØNDER TRAFF FORLEDEN BAMSSEN SJØL.

Vi meldte igår at det i den seinere tid var kommet bort mange sauer i Øyfjell. Igår kveld løp det inn melding om at to gårdbrukere har sett bjørn i Breidal på fjellet mellom Rauland og Øyfjell. En sætergjente fra bygda forteller at hun har sett bjørnespor i sommer mens hun lå på fjellet med sauene. En antar at bjørnen har tatt mange sauer i disse trakter.

RJUKAN DAGBLAD 19. OKTOBER 1943

SLAGBJØRN I FLÅ

En medarbeider i Drammens Tidende var nylig på en tur innover mot Bukollen i Flå, og der ble det fortalt at en slagbjørn har vært på ferde. Den hadde slått i hjel en årsgammel elgkvige og spist en del av den. Behjertede skyttere har no lagt skumle planer om å sette en stopper for bamsens videre herjinger. Elgkvigen skal nyttes som åte, og man håper å få has på bjørnen, som ellers vil gjøre traktene utrygge for både folk og fe der oppe. For ikke lenge siden så folk fotefar etter fire bjørner ved Sandsvassdammen i Vidalen.

NATIONEN 3. JUNI 1944

Bjørn i Etnedal.

På auståsen i Etnedal, i nærheten av Veslestølen, vart det for ei tid sidan sett ein bjørn av eit par som var avstad og plukka molte.

Den eine av molteplukkarane vart merksam på eit dyr under ei gran i myrkanten. Ho trudde først at det var ein kalv og vilde freista å jaga han. Men da ho fekk sjå dyret nærmare så var ho viss om at det var ein bjørn. Det seier seg sjøly at ho vart mykje redd da ho oppdaga kva det var. Bjørnen tok på røming.

Det har ikkje vore sett bjørn i Etnedal på ein 7—8 år. Det vart da av fleire sett ei binne med to ungar.

VALDRES, FAGERNES 15. SEPTEMBER 1944

Bjørn også på Tungehøgda i Strømsodbygda.

I forgårs stod nok en Hønefossmann ansikt til ansikt på få meters held med en bjørn på Tungehøgda innerst i Strømsodbygda. Begge ble sikkert like overrasket og bjørnen satte avgårde inn i skogen, gjorde en sving og kom seg opp på en bergrabbe, hvorfra den tittet ned på den tobeinte og forsvant så innover i de dype skoger. Det var tydelig å se at den hadde delikattert seg med molter.

RINGERIKES BLAD, HØNEFOSS 26. AUGUST 1944

Ansikt til ansikt med bjørnen.

*En Hønefossmanns opplevelse på
moltetur mot Vassfaret.*

I slutten av ferrige uke var et par Hønefosskarer på moltetur på fjellet mellom Flå og Vassfaret. Lørdag hadde de lagt vegen mot Veslefjell og havnet på nordøstsiden av dette. De gikk 15—20 meter fra hverandre. — Den ene av dem kom opp en myrhellings og en 60 meter foran seg fikk han se et stort gråbrunt dyr som gikk og spiste molter i myra. Som naturlig var gikk det et støkk gjennom Hønefossmannen. Han ble stående ubesluttet, mens bjørnen infetanende kom nærmere og rolig nappet molte etter molte. På grunn av en ganske sterk vind fra bjørnen hadde den ikke fått vær av mannen. Han roper så til sin kamerat som gikk like i nærheten, og denne kommer springende til, men før han når opp til myrdraget kaster bjørnen seg rundt, setter inn i et kratt og forsvinner.

Bjørnen var ganske stor, grå over rygg og lår, og noe mørkere under buken og på innsiden av øena. Antagelig har det vært en gammel hانبjørn.

*

I traktene omkring Domfett, lengre nordvest i fjellet, har bjørnen flere sauemord på samvittigheten i de siste par uker.

RINGERIKES BLAD, HØNEFOSS 26. AUGUST 1944

Bjørn i Rørostrakten.

Når ble den siste bjørnen skutt her i traktene? var et av de spørsmål jeg rettet til en av mine gamle kjente, da jeg sist var på Sta'a.

Det var den snart 90 år gamle Henning Funesdal jeg satt heime hos.

— A, det er lenge siden det. Jeg var, i 12 års alderen det året og var gjæter i Nordviken. Ola Nordviken og drengen Rytorber fra Femundshytten var på jakt, og de skaskjøt en bjønn på myra. Den kom mot dem og sprang gutten over ende, men et stykke unna la den seg og Ola ga den et skudd til. Dermed var det gjort. — Samme dagen skjøt Ola en stor elgokse, så det ble mye kjøtt den dagen. Skinnen av denne bjørnen kjøpte Ola Kjelsberg. —

Til en annen mann på Sta'a rettet jeg spørsmål om hvor lenge det er siden bjørnen var framme i Grådalen. Jeg minnes fra min barndom fortellingen om en mann der borte som var ute etter hesten og møtte en bjørn. I tankeløshet slo han til bamsen med bislet, og bjørnen parerte med å rive luggen av mannen. Hvor lenge det er siden dette hendte, visste vedkommende ikke.

V. V..

ARBEIDETS RETT, RØROS 25. SEPTEMBER 1944

Bjørnen har herjet fryktelig

I Salangdalen i den siste tid, blir det meldt til Tromsø, og har gjort stor skade blant buskapen. Det er brakt på det rene at fra og med gården Joramo i Salangdalen til og med Bones, har man mistet 41 sauer som bjørnen har tatt livet av. Man har mistet 1 til 4 sauer på hver eneste gård. — Man har ikke sett noe til bjørnen i det siste, men no meldes det at det herjer en bamse også i Sørreisa, og man antar at det er den samme bjørnen som tidligere har operert i Salangdalen.

TELEN, NOTODDEN 19. OKTOBER 1943

Bjørn i Øy fjell?

Frå Øy fjell vert meldt til «Varden» at to eldre og påtellige menn frå bygdi, Halvor Skolås og Gregar Høstehagen meiner at dei såg ein bjørn i Breidal i fjellet mellom Øy fjell og Rauland. Dei var omlag 200 meter frå dyret og sjølv er dei ikkje i tvil om at det var ein bjørn. Der dei såg dyret er marki noko hard so det var vanskeleg å sjå spor, men nokre dagar etter var dei på staden igjen og meiner då at dei såg bjørnespor like ved der dei såg dyret.

Ei sætergjente frå bygdi som hev lege i fjellet mot Vinje med dyr i sumar meiner og at ho hev sett bjørnespor. Som fyrr meldt er det enno att ikkje so lite sau i fjellet og ein tek no til å tru at bjørnen kan ha gjort det av med sauene.

TELEN, NOTODDEN 19. OKTOBER 1943

Bjørn på grensen mellom Telemark og Setesdal.

Budeia på Strändiseter traff på en ett års bjørneunge.

Fra Skafså meldes til Skiensfjordens Presse at det også i sommer ligger «folk og fe» på stulene innover heia. I Tjønnsviki, den siste seteren på Telemarkssiden, før en kommer over i Setesdal, residerer i år Hjørdis Aabø fra Dalen og Aase Berge, Gvarv, som har overoppsynet med 450 sau og 36 kuer, som de har til fors. Det var ved Tjønnsviki der ble sett bjørn i fjor vår, og flere ganger kom sauene vettskremte hjem til seteren, fordi bamsen hadde vært etter dem.

Budeiene i Tjønnsviki har ikke sett bjørnen i år, derimot forteller budeia Jorunn, som ligger på naboseteren, Stråndstøylen — i grensedistriktet mellom Telemark og Setesdal, at hun nylig kom over en bjørneunge i skogen. Den kunne være omkring ett år. Den sprang omkring og lot seg ikke forstyrre av at det var folk i nærheten. Binna så hun ingen ting til, men den var antagelig ikke langt borte.

Vi har i samme anledning henvendt oss til den kjente jeger Tarjev Beck i Skafså, som sier at han ikke anser det usannsynlig at en har truffet bjørn i disse traktene. Bjørnen i Tjønnsviki ifjor er jo et faktum, og det er store, sammenhengende skogvidder innover, hvor der praktisk talt aldri ferdes et menneske, m. a. o. typiske bjørnetrakter.

BJØRN I MYKLAND

Tydelige spor etter besøk av skogkongen i pinsehelgen.

Sjåføren på Myklandsruta var innom Agderposten igår og fortalte at man hadde sett bjørnespor i skauen mellom Risdal og Mykland i pinsehelgen. Agderposten har henvendt seg til en av bygdas kjente skautravere, Petter Usterud som forteller at han er helt sikker på at det har vært bjørn på vandring i skauen. Usterud antok at bjørnen har kommet vandrende fra

Telemark og at det har vært en ikke så liten rugg. Sporene var tydelig og fotbladene målte hele 9 tommer. — Usterud fortalte videre at det er lenge siden en har sett bjørnespor i Mykland og at det var enda lenger på den en har sett selve bamsen der oppe. Bjørnen som oppholdt seg i Myklands-skauen i pinsen har ikke gjort noen skade.

AGDERPOSTEN, ARENDAL 3. JUNI 1944

BJØRN VED VASSFARET OG I BYKLEHEIENE

Bjørnen er begynt å grassere ganske slem blant sauene i sætertraktene i Bergsmarken ved Vassfaret, melder en korrespondent til Buskeruds Blad. I den siste uke har en funnet ikke mindre enn 3 sauer som er slått ned av bjørnen i Siggeset-traktene. Før i sommer har en funnet restene av 3 andre sauer som var revet ihjel på samme vis. To av dem fantes i heimsætermarken, den tredje borte i fjellet. Den ene sauen fantes igjen bare en 300 meter fra en sæterbu, så bjørnefariten er temmelig frekk av seg. En som også har sett spor der forteller at denne bjørnen heller ikke skyr sæterstiene, noe den i alminnelighet pleier å gjøre. Tvert imot ser det ut som om han spaserer sætervegene med stor frimodighet. Nyllig fant en i nærheten av en av de ihjelrevne sauene, et sted der bjørnen hadde måttet kaste opp igjen av det sauekjøttet den før hadde forsynt seg med. Antagelig hadde den forspist seg! Eller sauen hadde vært for fet. Det var i hvert fall så godt som bare sauelettet i oppkastet.

Gårdbruker Peder Høyde kom en av dagene over en av disse bjørnene som grasserer derute. Det var i traktene mellom Langsætermarken og helmæs-

termarken. For øvrig har man ikke sett den, men de tallrike typiske spor den har etterlatt seg, later ingen tvil tilbake om at det er en eller flere slagbjørner en het har med å gjøre.

Det er i alt fem saueiere i Ytre Nes og i Øvre Flå, som en hittil har kjennskap til har fått sauer revet ihjel av bjørnen. Flere har samlet sauene sine inn og har dem innestengt på sætervollene av frykt for slagbjørnen.

Bergsmarken grenser til Vassfaret, og det er derfor trolig en her har med en eller flere gjester fra disse kjente bjørnetraktene å gjøre.

*

Erstatter staten den skaden
bjørnen gjør?

I Nordbygdeheiene i Bykle har en også sett merker etter bjørn, meldes der til Kristiansand-avisene. Der er funnet ihjelrevne og nesten oppette sauer. Også spor, lort og raggtufser etter bjørn er funnet.

Når bjørnen er fredet, gir så staten vederlag for skaden den gjør? spør en korrespondent fra Bykle Fædrelandsvennen. Bladet har forelagt dette for politimester Gjorvad, som sier at han kjenner ikke til at der er noen slik bestemmelse, men det er vel rimelig å anta at staten i et slikt tilfelle vil erstatte skaden, om det blir søkt om det.

Hallingen møtte 3 bjørner.

Bamsen huserer helt nede ved
Bergsbanen.

Bjørnen, som huserer ute i Bergsmarka mellom Nes og Flå, ser ut for å bli ganske våksom, meldes til Buskeruds Blad fra Nes i Hallingdal. No i søndags fant nemlig Harald Teigen, Bergheim, en sau den hadde slått ned og siden nesten fortært bare ca. 100 meter fra utgjerdet ved Berg. Astedet ligger ikke mere enn 700 m. oppe i skogen ovenfor Bergheim jernbanestasjon.

At det er bjørnen som har vært frampå, er hevdet over all tvil, sier de som har besiktiget funnet. En har også funnet bjørnelort i nærheten av stedet.

Sauen viser seg å være tatt ut av en saueflokk, tilhørende Knut Berg.

Siste nytt fra slagbjørnetraktene Nes og Flå er, at en no mener med sikkerhet å kunne tillegge bjørnen skylden for å ha drept 13 sauer hittil i sommer og høst. En har nemlig i det siste funnet ytterligere noen drepte sauer i sætertraktene i øvre Flå.

Etter hva det fortelles hadde en mann fra Li-grenda i Nes, Mikkel Storlie, forleden et ganske nift møte med ikke mindre enn 3 bjørner. Han gikk og lette etter sauene sine og hadde allerede funnet 3 av disse slått ihjel av bjørn et par hundre meter fra vullgjerdet, da han støtte på bjørneflocken. Det lot til å være to binner og en hannbjørn. De drog seg imidlertid smått om senn bort uten å ense mannen annerledes enn at de vedlikeholdt en gretten brumming i lengre tid mens de fjernet seg.

Tildragelsen fant sted ved Raunelia sætergrend i Vassfaret.

NATIONEN 22. SEPTEMBER 1944

På 40 meters avstand fra 3 bjørner.

De stod og spiste på hver sin sau.

I den sejnere tiden har man i traktene Liodden—Vassfaret i Hallingdal funnet restene av ihjelrevet sau, som bar tydelige merker på at det er bjørn som har vært på ferde, heter det i en melding til Morgenposten.

Da Mikkel Storell, som bor på seteren Rognellen, forleden skulde ut for å hente ved, fikk han høre brumming tett ved seg. Ved nærmere ettersyn viste det seg at det var ikke mindre enn 3 bjørner som lå og spiste på hver sin sau. Storelli som ikke er særlig skvetten av seg ble stående og betrakte det selsomme syn. Bjørnene som ikke hadde fått vær av ham enno, kom nu ruslende etter hverandre i retning av haugen som Storell stod på, og han fant det best å forsvinne hurtigst mulig. De var da bare 30—40 meter fra ham. Dagen etter så Storell den samme bjørneflokken igjen litt lenger borte, og en annen dag var det en bjørn like inn på vollen på Rognellen seter.

Dette er jo inne på fjellet, men bamsen kvier seg heller ikke for å gå like ned til bygden for å hente seg sau. Således tok den en sau straks ovenfor gården Fløtu som ligger i Ligardene ved Liodden st.

Og no lørdag tok den et lam sør for Ligarden.

— Hvordan gikk det til at du støtte på bjørnene? spør vi Mikkel Storell, som no sitter trygt i stua og godgjør seg med en god pipe «heimavla». Du skalv vel litt i knærne da bjørnen kom mot deg?

— Nei, svarer Storell bestemt men jeg ble dugelig harm siden de hadde tatt saue mine, så jeg hadde mest lyst til å gå på dem med øksa. Denne gangen gikk det 3 på en gang.

— Hva synes du om å ha bjørnen til nabo?

— Ja, det var det jeg ble arg for, at vi skal måtte ha slikt noboskap og ikke har lov til å skyte dem.

— Hva mener du om fredning av bjørn?

— Bjørnen burde i hvert fall ikke vært fredet i trakter der det er sæterdrift. Vi er jo nødt til å være i fjellet med buskopen om sommeren for beittets skyld, innskyter fru Storell med et sukk. Skal bjørnen fredes bør det være på slike steder hvor ikke folk må bo.

— Hvor mange sauer har den tatt i år herover?

Storell tar til å regne opp de forskjellige, og kommer til at det er 15 stykker som man med sikkerhet vet om at bjørnen har tatt til no. Men sauene er enno ikke kommet heim, så det kan jo være at det er flere. I en annen saueflokk for noen år siden ble det revet ihjel ikke mindre enn 10 stykker.

— Dere får vel erstatning for sau som bjørnen tar no da den er fredet?

— Ja, det heter det, at vi skal få erstatning, men det skal jo bevises at det er bjørnen som har revet dem ihjel, og det er ikke lett å få øyenvitner ved slike anledninger. Så vidt jeg vet er det bare 2 — to — som har fått 75 kr. i erstatning for 2 sauer. Dessuten volder det jo en del besvær med hensyn til rasjoneering, da det ikke er godt å skaffe øyenvitner, slutter Storell.

Krever erstatning etter kvigedødsfall

Ⓜ TORSTEN HANSEN

Åtte bønder i Selbu vil kreve flere hundre tusen kroner i erstatning etter at det nå er slått fast at de 18 kvigene som er funnet døde i Selbu siden august er drept av bjørn.

Hvert dyr er verdt mellom 6000 og 16 000 kroner, avhengig av blant annet alder. Erstatningskravet blir i første omgang rettet til Fylkesmannens miljøvernavdeling.

De åtte bøndene som har mistet dyr vil samordne erstatningskravet og levere en samlet rapport om tapene, sier gårdbruker Einar Hagen til Adresseavisen.

Han har fått drept fire kviger av bjørn i sommer og høst.

Det var en av landets fremste bjørneekspert, forsker Ivar Mysterud fra biologisk institutt ved Universitetet i Oslo, som undersøkte seks av de drepte Selbukvigene i helgen.

Det er udiskutabelt at det har vært bjørn på ferde. Kadavrene viste at bjørnen har angrepet kvigene bakfra ved å bite dem i halen. På den måten kan bjørnen «styre» dyret, og meget lett trette det ut. Deretter er et

hardt slag mot hodet nok til at kviga synker sammen, sier Mysterud, som fant «halespor» på alle de seks dyrene han kikket på.

I tillegg til bittmerker i halen, viste obduksjonen at halen og bakparten på dyrene var utsatt for en voldsom belastning.

Sportegn

Ytterligere beviser for at det har oppholdt seg bjørn i området, var sportegn som brukne småtrær, rotvelt med merker etter bjørneklør og en grop hvor bjørnen hadde hvilt. Sportegnene ble funnet bare 100 meter fra stedet hvor det ene storfeet lå død.

Hvor ofte angriper bjørn kviger?

Det skjer relativt sjelden, men det er likevel ikke helt uvanlig. De siste årene kjenner jeg tilfeller fra både Hordaland og Toten. Og i USA er angrep av bjørn en stor plage for storfebønder.

Blant forskere er det også en kjent sak at bjørnen ofte går til angrep på elg.

Men trenger en bjørn så mange kviger som dette for å livnære seg?

Ofta kan bjørnen nøye seg med ett måltid, to - tre kilo, fra det døde dyret. Trolig går det noen dager mellom hvert dyr bjørnen feller, sier Ivar Mysterud, som ikke utelukker at enkelte av dy-

rene som ble funnet drept i Selbu kan ha vært forgiftet.

Jeg bygger min hypotese på det faktum at noen av dyrene lå svært tett sammen. Det kan tyde på at de allerede var svekket da bjørnen angrep.

Jeg vil imidlertid understreke at dette utelukkende er en teori, og at dette ikke får noen som helst betydning for skadesaken. Det er nemlig ingen som helst tvil om at kvigene døde som følge av angrep av bjørn, sier amanuensis Ivar Mysterud, som roser rapportene om de drepte kvigene som to veterinærer har laget.

Ingen felling?

Selv om det er konstatert at en slagbjørn har herjet i Selbu, blir det neppe gitt noen fellingstillatelse. En fellingstillatelse skal i utgangspunktet virke forebyggende, og beitelaget i Selbu har nå tatt inn sau og kviger fra utmarksbeite.

I tillegg nærmer det seg raskt tiden da bjørnen går i hi for vinteren. Men Mysteruds konklusjoner kan gi konsekvenser for en eventuell kvigedød neste år.

Mysteruds undersøkelser bør være et tankekor for ekspertisen hos Fylkesmannen, sier gårdbruker Einar Hagen i Selbu som har mistet fire kviger.

TIRSDAG 22. SEPTEMBER 1992

Adresseavisen

Følg med på fortsettelsen.....→

Bjørn voldtok Selbu-kvigene

Hevder rovdyrekspert Mysterud

⊗ EGIL M. OPLAND

De 18 kyrne og kvigene som ble funnet døde i Selbu har vært utsatt for en hannbjørn med seksuelle avvik.

Skademønsteret tyder på at noen av dyrene nærmest må ha vært «voldtatt» av bjørnen, hevder amanuensis Ivar Mysterud ved Universitetet i Oslo.

Landets fremste rovdyreksperter er fortsatt uenige om årsaken til at dyrene døde. Mysterud, som hele tiden har hevdet at dyrene er drept av bjørn, arbeider nå med en rapport om Selbu-saken på oppdrag fra Norges Bondelag.

I en foreløpig vurdering hevder han at drapene er seksuelt motivert, og at bjørnen er et hanndyr som er fiksert på storfe. Mysterud mener at bjørnens adferd best kan beskrives som seksuell trakassering, etter at bjørnen først har blitt tiltrukket av kjønnslykt fra dyrene.

Mysterud viser til at drapene gjelder fem høydrek-

tige kyr og 13 brunstige kviger. At bjørn kan kjenne igjen lukten av høydrektige kyr er ikke merkelig, fordi drektigheten gjør dem til lette bytter.

Dette forklarer imidlertid ikke alle tilfellene fra Selbu. Bjørnens behandling av brunstige kviger, tyder på at den ikke har vært ute etter mat. Angrepene fremtrer rett og slett som seksuelt motivert. Skademønsteret på enkelte dyr indikerer en adferd som nærmest må karakteriseres som en form for «voldtekt», konkluderer han.

Det er ikke enestående at andre arter prøver seg på brunstige kviger. Mysterud viser i den forbindelse til at enkelte mennesker med seksuelle avvik kan misbruke kviger.

Man vet også at elgokser kan «tenne» på brunstige kviger. Det er derfor neppe enestående at enkelte hannbjørner også kan vie brunstige kviger seksuell oppmerksomhet. Når kviger er i høybrunsten, kan man faktisk ikke utelukke at de i sjeldne tilfeller kan «stå» for bjørn, uttaler Mysterud.

ONSDAG 2. DESEMBER 1992

Adresseavisen

Det er noe »mystisk« med Mysterud. Han har gjennomskuet bjørnen både på Selbustrand og på Ler.

Professor: Bears don't rape cows

Oslo (Reuter) — A biology professor said Norwegian imagination had gone too far after suggestions that 18 cows found killed had been raped by a sex-starved bear.

"Here the limit for fantastic theories has been overstepped," Norway's

NTB news agency quoted Kaare Elgmork of the Biology Institute of Oslo University as saying.

The "rape" theory was launched this week by a university lecturer to explain the mysterious deaths of 18 cows and heifers in a rural area of mid-Norway.

Bangkok Post Saturday December 5, 1992

Det er tydelig at denne saken har vakt internasjonal interesse. Professor Kåre Elgmork har fått tilsendt denne meldingen helt fra Bangkok. "Her er grensen for fantastiske teorier langt overskredet" heter det i meldingen fra Reuter.

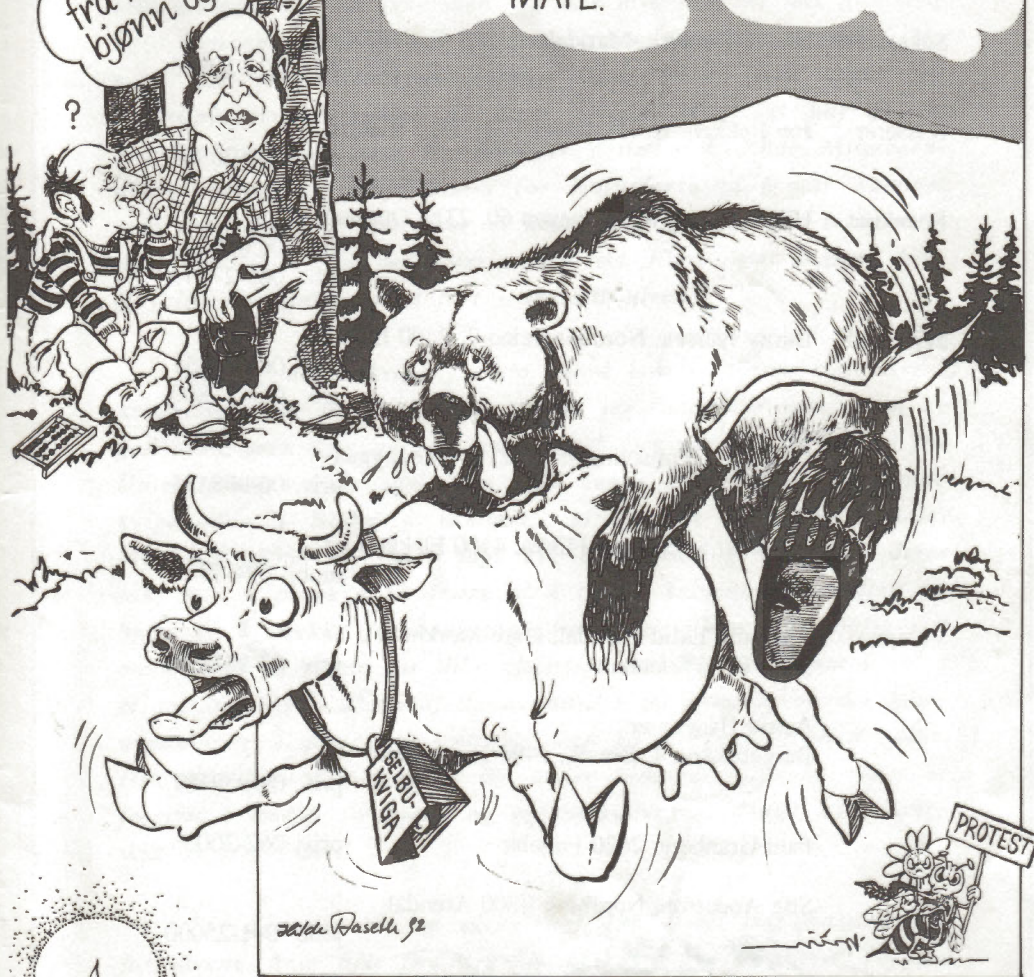
Resten taler for seg selv .....

Red.

Min sønn.....
Før var det bare
blomster og bier -
fra nå av er det bare
bjørn og kvi'er

- NÅR SEKSUELLE FANTASIER
BLIR VIRKELIGHET....
ETHVERT AVVIK MÅ IMIDLERTID
TAS HÅNDOM PÅ EN PROFESJONELL
MÅTE.

- Og med denne avslutningen vil vi få ønske dere
alle en riktig God Jul, og et godt nytt år!

Red.

STYRET

22160010

Leder Morten Bilet, Slengåsen 7,
2020 Skedsmokorset
priv. 06-879439
arb. 02-160010

Sekretær Yngve Kvebæk, Maridalsvn. 225 C, 0467 Oslo
priv. 02-950866

Kasserer Jon Bekken, H. Hårdrådes v. 4, 2322 Ridabu
priv. 065-26984

Redaktør Hilde Aaseth, Nordvivegen 60, 2312 Ottestad
priv. 065-78356
arb. 065-27540

Styremedl. Burny Iversen, Nordborgveien 7, 2400 Elverum
priv. 064-13851
arb. 064-11800

Geir Sjøli, Furusvingen 33, 2164 Skogbygda
priv. 06-908535

Per Kristian Stokke, Flikka, 4400 Flekkefjord
mobil 094-89414

Vararepr. Ragnhild Eklid Grendal, Øvre Mørkholt,
3800 Bø i Telemark
priv. 03-951850

Astrid Haagensen,
Bergabakken 4, Brevik, 1464 Fagerstrand
priv. 09-939187

Paul Granberg, 2620 Follebu
priv. 062-20006

Stig Anderson, Nordbø I, 4800 Arendal
jobb 041-25000

Lokalkontakter

(i tillegg til styret)

Vest-Finnmark

Tom Eirik Ness
Øytun Folkehøgskole
9500 Alta
p 084-35686

Nord-/Midt-Troms

Hans Prestbakmo
Trollbakken 6
9220 Moen
p/j 089-31324

Nordland

Hans Gundersen
Vidræk
8520 Ankenesstrand
p 082-59655
j 082-23400

Sør-Trøndelag med

Trollheimen

Morten Ree
7332 Løkken
p 074-96391

Valdres

Svein Serli
Vestfringsbygda
2910 Aurdal
p 063-64513

Sogn og Fjordane

Roar Solheim
5843 Slinde
p/j 056-79367
mob 094-25188

Hordaland

Rune Olav Vetås
Kolstibots 34
5030 Landa
p 05-270493

Rogaland

Svein Etteland
Boks 190
4060 Kleppe
p 02-483347
j 02-421107

Vest-Agder

Elvind Mauland
4653 Hægeland
j 042-22265

Øst-Finnmark

Hans Dransfeldt
9530 Neiden
p 085-96307

Sør-Troms

Ole Halvorsen
Straumen
9410 Borkenes
p 082-92492

Ottadalen

Per Bådshaug
Boks 155, 2686 Lom
p 062-11418

Land

Geir Høitomt
Rute 527
2870 Dokka
p 061-11320

Eidsvoll/Hurdal/

Nannestad
Hallgeir B. Skjelstad
2090 Hurdal
p 06-989041

Buskerud

Ulf Myrvold
Ramberg landpost
3600 Kongsberg
p 03-762482

Øvre Telemark

Ragnhild Ekliid Grendal
Øvre Mørkholt
3800 Bø i Telemark
p 03-951850

Nedre Telemark

Asbjørn Solvang
Greg. Dagsongt. 210A
3900 Porsgrunn
p 03-501702
mob 094-71407

Aust-Agder

Arne Flor
Gunnar Knudsens v. 36
4815 Saltred
p 041-31695

Indre Finnmark

Tom Eirik Ness
Miljøvernkontoret
Kautokeino kommune
9520 Kautokeino
tlf 084-55095

Røros

Tom Johansen
Skjevdalen
7460 Røros
p 074-13835

Nord-Østerdal

Hans J. Engan
2500 Tynset
p 064-80440

Elverum

Burny Iversen
Nordborgvn. 7
2400 Elverum
p 064-13851
j 064-11800

Kongsvinger

Ole-Johnny Myhrvold
Soleiebakken 62
2200 Kongsvinger
p 066-14036

Nedre Romerike

Nils Ivar Vestby
Jernbaneveien 12
1920 Sørumsand

Hole/Ringerike

Viggo Ree
Pamperudbakken
3506 Røyse
p 067-37715
fax 067-37822

Aurskog-Høland

Svein Evensen
Lille Husebyvei 9
0379 Oslo
p/j 02-520568

Vestfold

Helge Schjerve
Parkveien 11
3190 Horten
p 03-730965

Returadresse:

Foreningen Våre Rovdyr Postboks 17, 2420 Trysil